

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Sustainable Attitude for Environment in Adult Education

2019-1-LT01-KA204-060634

01/09/2019 – 31/08/2021

SAFE atvejų tyrimas suaugusiųjų švietimo srityje

Slovakija, Estija, Švedija, Lietuva, Nyderlandai, Latvija

2020 m

Parengė „Youthfully Yours SK“, „Eesti People to People“, neformaliojo mokymosi klubas „WE“, „More Mosaic“, SAFE Projects, Izglītības inovāciju pārneses centrs

Turinys

Santrauka	
Šalies ataskaitos	
Slovakija	6
Estija	15
Lietuva	21
Švedija	29
Nyderlandai	33
Latvija	43
 Lyginamoji analizė	52
Bendros išvados	54
Priedai	56

Projektas finansuojamas iš Europos Sąjungos programos „Erasmus+“. Šis dokumentas atspindi tik autoriaus požiūrį. Europos Komisija ir Lietuvos nacionalinė agentūra negali būti laikomos atsakingomis už bet kokią joje esančios informacijos panaudojimą.

Anotacija

Tarp neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tvarumo „Darbotvarkės 2030“ yra glaudus ryšys, nes suaugusiųjų švietimas skatina mokymąsi ir mokymąsi siekiant įgyti bei atnaujinti įgūdžius, žinias ir kompetencijas, o savo ruožtu TVT (tvaraus vystymosi tikslai) yra pasaulinė sistema, skirta spręsti bendrus vystymosi uždavinius .

Suaugusiųjų mokymasis padeda siekti visų TVT, sukuriant pokyčių socialinėje, politinėje, ekonominėje, ekologinėje ir kultūrinėje srityse pagrindus. Siekiant skatinti tvarų žemės ūkį, kaip pavyzdį turint tvaraus vystymosi tikslus, reikia tikslingų švietimo priemonių gamintojų ir vartotojų pusėje, kad jie geriau suprastų ekosistemas ir jų gerinimą ar apsaugą taikant ūkininkavimo metodus ir vartojimo elgseną. TVT „Sveiko gyvenimo užtikrinimas“ nebūtų pasiektas be sveikatos raštingumo programų, ypač kalbant apie ligų prevenciją. Be to, psichikos sveikatos ir gerovės skatinimas yra pagrindinis neformaliojo suaugusiųjų švietimo tikslas, suteikiant saugią erdvę interesų ir talentų tyrinėjimui, taip pat įtraukiant grupės dalyvius ir priverčiant juos jaustis vertingais.¹

Suaugusiųjų švietimas ir mokymasis visą gyvenimą yra pagrindinis įrankis siekiant tvarumo įgyvendinimo. Suaugusiųjų švietimas daugeliu atžvilgiu prisideda prie individo ir visuomenės vystymosi:

- Suaugusiųjų švietimas suteikia žinių, įgūdžių ir kompetencijų, kurias galima panaudoti tiek profesiniame, tiek asmeniniame gyvenime;
- skatinami bendrieji įgūdžiai, t.y. socialiniai įgūdžiai, bendravimo įgūdžiai, analitiniai įgūdžiai ir pan., kartais dar vadinami „gyvenimo įgūdžiais“;
- Naujesnės pasaulinio pilietiškumo ugdymo koncepcijos suaugusiųjų švietimo srityje remiasi švietimo, kaip įgalinimo priemonės, idėja.

Europos Komisija „Tvarus vystymasis yra skirtas patenkinti dabartinių kartų poreikius, nekenkiant ateities kartų gebėjimui patenkinti savo poreikius, kitaip tariant, geresnę gyvenimo kokybę visiems, dabar ir ateinančioms kartoms. Jame pateikiama pažangos vizija, apimanti neatidėliotinus ir ilgalaikius tikslus, vietos ir pasaulinius veiksmus, o socialiniai, ekonominiai ir aplinkosauginiai klausimai laikomi neatskiriama ir tarpusavyje susijusiais žmogaus pažangos komponentais.

1 EAEA pirminis dokumentas „Suaugusiųjų švietimas ir tvarumas“, 2018 m
https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/12/AE-and-sustainability-paper_final_9_2018_financers.pdf

Tvarus vystymasis²to nepadarys tik politika: ją turi priimti visa visuomenė kaip principą, kuriuo vadovaujasi daugybė pasirinkimų, kuriuos kiekvienas pilietis daro kiekvieną dieną, taip pat svarbius politinius ir ekonominius sprendimus, kuriuos reikia priimti. Tam reikia iš esmės keisti mąstymą, ekonomines ir socialines struktūras bei vartojimo ir gamybos modelius³. Besimokanti visuomenė yra vienas iš pagrindinių principų, kuris laikomas sėkmingo valstybės vystymosi garantija.

Darnaus vystymosi tikslai - dar žinomi kaip TVT arba pasauliniai tikslai - apima įvairius tvarumo klausimus; pabrėžti vietas, nacionalines ir tarptautines prioritetines sritis, kuriomis siekiama panaikinti skurdą ir badą, pagerinti sveikatą ir švietimą, padaryti miestus tvaresnius ir kovoti su klimato kaita. Andragogai turi galimybę nukreipti teigiamą besimokančiųjų energiją, kad būtų galima keisti. Kai besimokantieji įgyja žinių, kritinio, jie yra geriau pasirengę imtis veiksmų ir keisti save bei kitus visame pasaulyje⁴.

Suaugusiųjų švietėjai gali ugdyti besimokančiųjų smalsumą ir suteikti jiems priemones bei išteklius, kad galėtų paklausti, suprasti, įsitraukti ir informuoti apie tvarumo svarbą. Šis supratimas įgalina individualius ir kolektyvinius veiksmus vietos, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis.

Suaugusiųjų švietėjai yra švietimo agentai, laikomi vienu iš esminių žmonių švietimo ir mokymo ramsčių. Mes visi norime gyventi laimingą gyvenimą - mėgautis nuostabiu gyvenimu švariame miške, paplūdimiuose, naudoti švarų orą ir vandenį. Ką mes (suaugusiųjų švietėjai) turime padaryti, kad išmoktume, mokytume, perkeltume visuomenę, žmogų, kad galvotume apie ateitį?

Tvarumas⁵suaugusiųjų mokymosi procese padeda mums iš naujo sukurti pasaulį, kad galėtume spręsti dabartinius ir būsimus iššūkius, kurdami naujus sprendimus ir naujus gyvenimo būdus. Visame pasaulyje suaugusieji turi kurti naujus gyvenimo būdus, kurie yra glaudžiai susiję su suaugusiųjų švietėjų kompetencija dirbti tvarumo klausimais. Taip pat apie Švietimo tvariam vystymuisi (ESD) kompetencijas, gyvenimo įgūdžius, tvarų vartojimą, suaugusiųjų švietimą pagal TVT. Suaugusiųjų pedagogų kompetencijų sistema „Esame įsipareigoję subalansuotai ir integruotai siekti tvaraus vystymosi trimis aspektais - ekonominiu, socialiniu ir aplinkos⁶“.

Tvarumas- gyventi harmonijoje su savimi, kitais, aplinka. Tvarumas atsiskleidžia įvairiais lygmenimis (asmeninis, organizacinis, vietos bendruomenė, šalis, visame pasaulyje).

Taikomoji metodika yra pagrįsta kiekvienos šalies partnerės atvejo analize natūraliame kontekste, naudojant daugybę metodų. Pagrindiniai atvejo tyrimo ramsčiai yra pagrįsti pasirinktais analizės

2 <https://ec.europa.eu/environment/eussd/>

3 <https://ec.europa.eu/environment/eussd/>

4 Tvarūs pamatai. Darnaus vystymosi tikslų mokymo vadovas, 2018 m

5 <https://eaea.org/why-adult-education-2/sustainability/>

6 JT, Generalinė Asamblėja, 2015, „Transforming our world: 2030 Agenda for 2030“

kriterijais. Atvejo analizė apims įvairias tyrimų strategijas - kokybinius ir aiškinamuosius tyrimus, koreliacinius tyrimus, eksperimentus, modeliavimą, loginius argumentus ir aiškinamuosius istorinius tyrimus, orientuotus į skirtingus socialinius ir ekonominius partnerius.

Kiekvienas partneris išanalizuos pagrindinę suaugusiųjų švietimo darbuotojų veiklą, pagrįstą darnaus vystymosi tikslais vietos, regioniniu, nacionaliniu lygmenimis, individualiai ir organizaciniu požiūriu.

Struktūra:

Edukacinė veikla trimis lygiais:

- Vietinis;
- Regioninis;
- Nacionalinis.

Kiekvienu lygiu yra dvi perspektyvos: individualios ir organizacinės.

Tvarumo įgyvendinimas:

Pirmasis aspektas - problemos mastas (vietinis - regioninis - šalis - visame pasaulyje).

Antrasis aspektas - veikla (individualus prieš organizacinį).

Tokiu būdu galima veikti individualiai pasauliniu lygmeniu (nustoti pirkti plastikinius paketus, kad sustabdytumėte vandenynų taršą) ir galima veikti kaip organizacija vietos lygmeniu (organizuoti klasės/bendruomenės/šeimos veiklą, kad išvalytumėte netoliese esantį mišką arba upės pakrantę).

Kiekvienas partneris išanalizavo pagrindinę suaugusiųjų švietėjų veiklą, pagrįstą darnaus vystymosi tikslais ir vietiniais, regioniniais, nacionaliniais veiksmais individualiu, organizaciniu, bendruomeniniu, pasauliniu požiūriu. Kiekvienas iš šių lygių/matmenų/sričių yra labiau išplėstas.

Atvejo tyrimas, pagrįstas 6 šalių analize. Analizuoja, kaip įgyvendinamas Tvarus požiūris į aplinką suaugusiųjų švietime. Analizė apibrėžta trimis aspektais - personalinio, organizacinio, bendruomeninio (nacionalinio) dimensija.

Suaugusiųjų švietimas tvarumo srityje Slovakijoje

1. Nacionalinė perspektyva:

Darnaus vystymosi darbotvarkės 2030 m. įgyvendinimo pagrindai patvirtinti Vyriausybės nutarimu 95/2016. Remiantis rezoliucija, atsakomybė už darbotvarkę iki 2030 m. yra padalyta Slovakijos Respublikos Ministro Pirmininko pavaduotojo investicijų ir informavimo biuroi, atsakingam už nacionalinį įgyvendinimą, ir Slovakijos Respublikos Užsienio reikalų ir Europos reikalų ministerijai. Įgyvendinimui tarptautinėje aplinkoje.⁷

Pateikiama vizija, kaip Slovakija, dalyvaudama užsienio veikloje, galėtų prisidėti prie darnaus vystymosi tikslų pasauliniu mastu **darbotvarkės 2030 įgyvendinimo tarptautinėje aplinkoje koncepciją**. Šioje koncepcijoje nagrinėjami visi septyniolika tvaraus vystymosi tikslų, vaizduojamas Slovakijos vaidmuo šiose srityse ir siekiama nustatyti galimas būsimas intervencijas. Atsižvelgiant į Slovakijos pajėgumus ir jos dalyvavimo tam tikrose srityse galimybes, buvo pasirinkti konkretūs tikslai, susiję su šalies patirtimi, ankstesnėmis intervencijomis ir ateities siekais.⁸

Slovakijos, kaip šalies, įsipareigojimas siekti tvaraus vystymosi yra būtinas, tačiau jo nepakanka. Į darbotvarkės 2030 įgyvendinimo procesą turi būti įtraukti visi visuomenės sluoksniai: nevyriausybinio ir privataus sektoriaus atstovai, akademinė bendruomenė, interesų grupės, regionai ir savivaldybės, taip pat plačioji visuomenė. Vadovaujantis partnerystės principu, buvo sukurta darbotvarkės iki 2030 m. institucinė sistema, apimanti visas pirmiau minėtas suinteresuotąsias šalis.⁹

Dėl suinteresuotųjų šalių dalyvavimo uždavio procese Slovakija nustatė savo šešis nacionalinius 2030 m. Darbotvarkės įgyvendinimo prioritetus. Jie rodo šalies kelią, pritaikytą atsparesnei ir tvaresnei visuomenei, integruojant 17 pasaulinių darnaus vystymosi tikslų ir konkrečios šalies tikslų. Visi šeši nacionaliniai prioritetai yra glaudžiai susiję ir laikomi vienodai svarbiais:

ŠVIETIMAS DĖL ORAUS GYVENIMO

Švietimas buvo pasirinktas kaip pirmasis šalies nacionalinis prioritetas įgyvendinant darbotvarkę iki 2030 m. Šiomis aplinkybėmis švietimas laikomas pagrindine sąlyga, padedančia oriai gyventi, apimančia patenkinamą darbą už tinkamą atlygį, kokybišką laisvalaikį, gyvenimo būdą, kuris yra sveikas ir harmoningas su aplinka, taip pat gebėjimą suvokti ir daryti įtaką visuomenės priimtai kryptiai, atitinkančiai humanizmo ir solidarumo principus.

⁷ <https://agenda2030.statistics.sk/Agenda2030/en/policy-context/>

⁸ <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2019/01/vudpap-unesco-Agenda-2030-koncepcia-implement%C3%A1cie-Zodpovedn%C3%A9-Slovensko.pdf>

⁹ https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/20131Agenda2030_VNR_Slovakia.pdf

APLINKOSAUGA DARNIOS EKONOMIKOS KEIČIANČIOS DEMOGRAFIJOS IR PASAULINIO KONTEKSTO VEIDĄ:

Pagal šį prioritetą ekonomikos plėtros tikslas pereiti nuo ekonomikos, pagrįstos mažais atlyginimais ir mokesčiais, į žiniomis pagrįstą ekonomiką, pagrįstą didesniu atlyginimu, gerai pritaikytais mokesčiais ir naujovėmis, taip pat pereiti nuo dabartinio ekonomikos modelio prie aplinkai tvarios ekonomikos, sumažinančios nepageidaujamą išorinį poveikį.

SKURDO SUMAŽINIMAS IR SOCIALINIS ĮTRAUKIMAS:

Šis prioritetas apima skurdo ir nelygybės mažinimo aspektą. Slovakija labai gerai naikina skurdą ir badą bei kovoja su nelygybe. Tačiau vidurkiai gali būti apgaulingi, todėl šioje prioritetinėje srityje pabrėžiama būtinybė pasiekti gerų rezultatų ir labiausiai pažeidžiamose visuomenės grupėse.

Tvaraus klimato pokyčiai ir susitarimai

Atsižvelgiant į didėjančią urbanizaciją ir demografinius pokyčius Slovakijoje, vis svarbiau sutelkti dėmesį į aukštos kokybės regionų ir miestų plėtros politiką, pagrįstą strateginiu planavimu ir našiu viešuoju administravimu, laikantis partnerystės principo. Svarbiausia turi būti piliečių gyvenimo kokybė ir vienodos galimybės naudotis pagrindinėmis paslaugomis ir ištekliais. Būtina suprasti kaimo gyvenvietes. Pagrindinis kaimo vietovių uždavinys yra apsaugoti ekosistemas ir jų teikiamas paslaugas, taip pat žymiai sumažinti visų aplinkos komponentų taršą.

TEISĖS, DEMOKRATIJOS IR SAUGUMO TAISYKLĖ

Visuomenės ir verslininkų suvokimas apie teismų nepriklausomybę Slovakijoje yra blogiausias visoje ES, nes tai stabdo investicijas ir ekonomikos augimą. Taikant atviro teisingumo principus galima sustiprinti teisingumo sistemą ir padidinti gyventojų bei verslo sektoriaus pasitikėjimą teisine sistema. Žmogaus teisių principų taikymas turi būti integruotas į visų lygių valdžios institucijų veiklą ir į tai turi būti atsižvelgiama priimant sprendimus ir vykdant politiką. Viešosios valdžios vykdymas turi būti veiksmingai kontroliuojamas vidaus ir išorės, daugiausia dėmesio skiriant viešosios politikos veiksmingumui, procedūrų ir valdžios institucijų sprendimų teisėtumui, taip pat viešųjų išlaidų efektyvumui.

GERA SVEIKATA

Slovakijos sveikatos priežiūros sistema pagrįsta visuotine apsauga, privalomuoju sveikatos draudimu ir bazinių išmokų paketu. Pagrindinis sveikatos politikos tikslas yra pagerinti visų gyventojų sveikatą. Norint pasiekti šį tikslą, reikia atsižvelgti į visus sveikatą lemiančius veiksnius. Valstybė ne tik

užtikrina tinkamą sveikatos priežiūrą, bet ir gali aktyviai daryti įtaką aplinkai ir asmenų elgesiui, o tai lemia jų sveikatos būklę.¹⁰

1.2 ES kontekstas

2019 m. lapkričio 19 d. buvo paskelbta pirmoji nepriklausoma ataskaita apie pažangą, kurią Europos Sąjunga ir jos valstybės narės padarė siekdamos darnaus vystymosi darbotvarkės 2030 m. tikslų. 2019 m. EUROPOS darnaus vystymosi ataskaita rodo, kad nors Europos šalys yra pasaulinės lyderės, siekdamos įgyvendinti TVT, nė viena ES šalis nesugeba iki 2030 m. Įvykdyti DVT. Slovakija užėmė 19 vietą pagal bendrą SDG indekso balą (pagal ES28). Esame labai linkę pasiekti 1 tikslą - Skurdo pabaiga ir 8 tikslą - Darbas ir ekonomikos augimas. Palyginti su kitomis šalimis,¹¹

2. Visuomenės informuotumas apie darnią plėtrą

2.1 Vartotojų elgesys

Tuo metu, kai žmogaus poveikis aplinkai keičia mūsų planetos veidą, darnaus vystymosi tikslai tampa žinomi plačiajai Slovakijos visuomenei. Tai rodo vartotojų elgsenos analizė, kuri patvirtina, kad žmonės pradeda suvokti savo vartojimo pasirinkimo pasekmes ir teikia pirmenybę atsakingesnio požiūrio prekės ženklams.

„Smarthead“ internetinė platforma klientams siūlo įmonių, palaikančių tvarų vystymąsi, apžvalgą. Internetinė platforma www.besmarthead.com suburia bendroves, kurioms rūpi sveika visuomenė, aplinkos apsauga ir tvarus vystymasis (#yesicare), leidžiančias vienoje vietoje valdyti visus įmonių tvarumo duomenis. Pateikdami ataskaitas, jie gali analizuoti savo pažangą ir skaidriai internete perduoti savo rezultatus suinteresuotosioms šalims, įskaitant ne tik verslo partnerius ir investuotojus, bet ir darbuotojus bei klientus.¹²

Vykdam „Via Bona Slovakia“ apdovanojimus, kurie nuo 1998 m. skiriami įmonėms už atsakingą verslumą, Ministro Pirmininko pavaduotojo biuras investicijoms ir informavimui kartu su „Pontis“ fondu pradėjo skirti specialų prizą už prisidėjimą prie darnaus vystymosi. Sąlyga buvo ta, kad bendrovė turėtų skatinti vieną iš 17 darnaus vystymosi tikslų arba prisidėti prie jų įgyvendinimo savo projektais ir sprendimais. Prizas atiteko „Tesco“ parduotuvėms už indėlį į atsakingą vartojimą ir gamybą. „Tesco“ kovoja su maisto švaistymu ir prisideda prie 12 - ojo darnaus vystymosi tikslo. Šioje kategorijoje vertinimo komitetas apdovanojo „PURE JUNK DESIGN“ už indėlį į atsakingą gamybą ir vartojimą.¹³

10 https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/20131Agenda2030_VNR_Slovakia.pdf

11 <https://sdgindex.org/reports/sdg-index-and-dashboards-report-for-european-cities/>

12 <https://www.besmarthead.com/summit>

13 <https://www.nadaciapontis.sk/en/news/the-via-bona-slovakia-awards-for-corporate-social-responsibility-have-been-handed-out/>

2.2 Vieši veiksmai

Visuomenės sąmoningumą taip pat labai veikia socialinės kampanijos ir veiksmai. „Association Cleanup Slovakia“ organizuoja daugybę atliekų valymo ir atliekų surinkimo visoje šalyje. Ji tvarko išsamią duomenų bazę, kurioje galima užregistruoti atliekų valymo ar kitus ekologinius veiksmus, taip pat tapti savanoriu ir prisijungti prie šių renginių. Kiekvienais metais asociacija organizuoja didžiulę kampaniją „Išvalyti Slovakiją“ - kaip Pasaulinės švarinimo dienos dalį. Tą dieną savanoriai ir partneriai visame pasaulyje susirenka surinkti planetos šiukšlių - surinkti šiukšles ir netinkamai tvarkomas atliekas iš paplūdimių, upių, miškų ir gatvių.¹⁴

2.3 Vieša nuomonė

Tarp fondų, skirtų darnaus vystymosi tikslams, akcentuojame AKO agentūros 2019 m. sausio mėn. atliktas 1030 respondentų imties tyrimas. Remiantis apklausa, daugiau nei 86 % slovakų palaiko PET butelių ir skardinių surinkimą, o tik 10 proc. respondentų taip pat pakomentavo, ar jie norėtų mokėti daugiau už gaminius, pagamintus iš perdirbto plastiko. Beveik 41 % atsakė taip, 39 % tikrai taip, 7 % nepateikė ir 8 % tikrai ne.¹⁵

Remiantis Kantar Millward Brown atlikta „BayerBarometer“ apklausa, beveik 23% slovakų domisi tvarium žemės ūkiu. Nors daugiau nei 84% respondentų mano, kad žemės ūkis yra vienas svarbiausių Slovakijos ekonomikos ramsčių, trečdalis slovakų net negirdėjo apie tvarų žemės ūkį. Apklausa parodė, kad, palyginti su Lenkija ir Čekija, slovakai, regis, mažiausiai dėmesio skiria tausaus ūkininkavimo metodams, kurie atitinka dabarties poreikius ir neriboja ateities kartų poreikių.¹⁶

Reprezentatyvi kokybinė nuomonės apklausa, kurią atliko agentūra FOCUS, nagrinėjo visuomenės ryšius su miškais ir Slovakijos miškų turto apsaugą. Iki 95% respondentų teigia, kad miškai turėtų būti geriamojo vandens ir švaraus oro šaltinis. Didžioji dauguma respondentų neįsivaizduoja gyvenimo be popieriaus ir medienos gaminių. Tik 13% gali įsivaizduoti gyvenimą be jų.¹⁷

14 <https://upracmeslovensko.sk/>

15 <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/104578/zalohovanie-pet-flas-a-plechoviek-obyvatelia-podporuju-vyslo-z-prieskumu.aspx>

16 <https://www.24hod.sk/prieskum-trvalo-udrzatelne-polnohospodarstvo-slovakom-vela-nehovori-cl594985.html>

17 <https://platformaprelesy.sk/nase-aktivty/verejnost-podporila-odkaz-platformy-zachranme-lesne-bohatstvo-slovenska-politikom-aby-zmenili-pristup-k-lesom-a-vypracovali-statnu-politiku-pre-Ochranu-lesneho-bohatstva-slovenska/>

3. Poreikiai švietimo tvariam vystymuisi Slovakijoje

Švietimas darniam vystymuisi vis dažniau atsiranda Slovakijos profesiniame diskurse. Nors Slovakijos švietimo sistema vis dar ieško būdų, kaip visiškai integruoti darnaus vystymosi metodus, daugelis Europos šalių juos sėkmingai plėtoja dešimtmečius. Jie reaguoja į dinamiškai besikeičiantį pasaulinių santykių kontekstą, kuris iš naujo apibrėžia, kas yra „vietinis“ ir kas yra „pasaulinis“.

Iki šiol švietimo tvariam vystymuisi darbotvarkė Slovakijoje daugiausia priklausė nevyriausybiniam sektoriui. **Pirmieji metodiniai vadovai** švietimą tvariam vystymuisi taip pat teikia NVO. Todėl šio sektoriaus indėlis į tvaraus vystymosi švietimo plėtrą Slovakijoje yra labai svarbus. Tačiau sistemingą ir ilgalaikį tvarumą turi užtikrinti valstybės institucijos, kurios šiuo metu tik yra susipažinusios su šiuo klausimu.¹⁸

3.1 Faktorai įtakoję tvaraus vystymosi švietimo ateičiai

Remiantis išorės apklausa dėl pasaulinio švietimo ateities Slovakijoje (SAMRS/2017/RV/2/1), parengti švietimo tvaraus vystymosi prognozė yra gana sudėtinga. Pagrindinė priežastis yra tai, kad nėra patikimų duomenų. Švietimo tvariam vystymuisi mūsų sąlygomis temai nėra skiriamas sistemingas dėmesys nei atliekant tyrimus, nei statistinę stebėseną. Remiantis turimais duomenimis, labai sunku numatyti, kokia bus šios srities plėtra kitą laikotarpį.¹⁹

Apklaustos metu ekspertai nustatė, kad mokytojų, pedagogų ir kitų švietimo srities profesionalų noras integruoti švietimo turinį ir veiklą tvaraus vystymosi klausimais į mokymo dalykus yra svarbiausias veiksnys, turintis įtakos švietimo plėtrai siekiant tvarumo ir pasaulinio išsilavinimo Slovakijoje.

Antras veiksnys, skatinantis darnaus vystymosi ugdymą Slovakijoje ateityje, yra švietimo reforma, sisteminiai švietimo pokyčiai, palaikantys interaktyvų, modernų, pagarbų ugdymą ir tarpdalykinius ryšius.

Ekspertai nustatė, kad Švietimo ministerija nėra suinteresuota skatinti temų, susijusių su pasauliniu švietimu, politinį nenorą imtis švietimo reformos ir griežtesnio susiejimo su valstybine švietimo programa, kurioje nėra vietos tvaraus vystymosi temoms įgyvendinti.

Ekspertai nustatė pakankamai kokybiškų mokytojų ir kursų, skirtų pedagogams, kad jie galėtų ugdyti ir skatinti tvaraus vystymosi švietimo įgyvendinimo kompetencijas. Kitas veiksnys, galintis prisidėti

18 https://globalnevezdelavanie.sk/wp-content/uploads/2019/07/rep_Globalne-vzdelavanie_KN-a-KL_Final-%E2%80%93checked_27.9.pdf

19 <https://globalnevezdelavanie.sk/wp-content/uploads/2019/07/Bud%C3%BACnos%C5%A5-glob%C3%A1lneho-vzdel%C3%A1vania-o%C4%8Dami-expertov-a-expertiek-po-korekt%C3%BAre.pdf>

prie tvaraus vystymosi švietimo pažangos, būtų bendradarbiaujančių skirtingų ugdymo lygių pedagogų tinklo sukūrimas, siekiant abipusio įkvėpimo, motyvacijos, paramos ir keitimosi patirtimi.²⁰

Dotacijų schemų, remiančių švietimą darniam vystymuisi, egzistavimas taip pat buvo įvertintas kaip svarbus tokio švietimo plėtros veiksnys.

Kai kurios Slovakijoje šiuo metu galimos dotacijų schemos:

- Slovakijos tarptautinio vystomojo bendradarbiavimo agentūra (SAIDC) <https://www.slovakaid.sk/en/slovak-agency-international>
- Žaliojo švietimo fondas (GEF) <http://zelenyvyzdelavacifond.sk/en/node/7>
- Slovakijos aplinkos agentūra (SEA) <https://www.sazp.sk/en/the-environment/>

²⁰ <https://globalnevyzdelavanie.sk/wp-content/uploads/2019/07/Bud%C3%BAcnos%C5%A5-glob%C3%A1lneho-vzdel%C3%A1vania-o%C4%8Dami-expertov-a-expertiek-po-korekt%C3%BAre.pdf>

3.2 Pagrindinės tvaraus vystymosi švietimo suinteresuotosios šalys

Ekspertai nustatė kelis pagrindinius dalyvius, kurie ateityje prisidės prie švietimo siekiant darnaus vystymosi Slovakijoje.

Svarbiausiais buvo laikomi mokytojai ir pedagogai, vykdančys pasaulinį švietimą skirtingais švietimo lygmenimis. Jie suvokiami kaip ryškiausi „pokyčių nešėjai tiesiogiai formalioje švietimo sistemoje“. Nuo mokytojų ir pedagogų priklauso, ar „jie spręs ir kaip spręs šią temą“. ²¹

Antrieji pagrindiniai veikėjai yra NVO, dirbančios tvaraus vystymosi srityje. Ekspertų požiūriu „jie yra švietimo tvariam vystymuisi kūrėjai ir propaguotojai“, „jie yra vieni iš pagrindinių su tvariu vystymusi susijusių idėjų nešėjų“ ir jau seniai yra vieni iš švietimo integravimo iniciatorių tvaraus vystymosi į formalųjį ir neformalųjį švietimą Slovakijoje“. ²²

Ne pelno sektoriuje pripažįstame, kad šios organizacijos daugiausia susijusios su pasauliniu švietimu. Jie apžvelgia pasaulinio švietimo padėtį Slovakijoje, nustato iššūkius ir kliūtis, su kuriomis susiduria pasaulinis švietimas, ir nurodo geros praktikos pavyzdžius, kuriuos būtų galima išplėsti ir sustiprinti.

Asociacija „Žmonės, kuriems gresia pavojus“ kuria metodinę-didaktinę medžiagą, jungia, rengia ir remia pedagogus, analizuoja ir rekomenduoja priemones, kaip tinkamai įgyvendinti pasaulinį švietimą Slovakijos švietimo sistemoje. <https://clovekvohrozeni.sk/>

PDCS padeda pedagogams, besimokantiems ar jaunimo darbuotojams įgyti įgūdžių, tokių kaip kritinis mąstymas, gyvenimo elektroninėje erdvėje ypatumai, gynyba nuo manipuliavimo ir šamokslo, taip pat kritiškas požiūris į vartotojišką gyvenimą, ekonomiką ar gamtą. Asociacija remia keitimąsi patirtimi, kaip mokytis patirtimi ir efektyviai skatinti susirūpinimą pasauliu, kaip valdyti greitai vykstančius pokyčius aplink mus. <https://www.pdcs.sk/>

Zivica organizuoja įvairias edukacines veiklas, kad įkvėptų vaikus, mokytojus ir visuomenę rasti savo būdą gyventi harmonijoje su gamta ir savimi. Asociacija moko suaugusiuosius, kaip pastatyti savo bendruomenės sodą už daugiabučių namų, kiemuose ar nenaudojamose teritorijose. Jie jau pastatė nemažai tokių sodų didesniuose Slovakijos miestuose. „Zivica“ taip pat vykdo bitynų mokymo programas, siekdama sukurti miestams draugiškas apylinkes ir sustatyti avilius. Jie siūlo nemokamas ekologines konsultacijas visuomenei arba interaktyvias ekologines dienas, skirtas įmonėms, apimančioms įvairias SD temas, pvz., Pavojingų atliekų saugojimą, koks ploviklis yra tikrai ekologiškas. <https://www.zivica.sk/>

Slovakijos Respublikos švietimo, mokslo, tyrimų ir sporto ministerija yra suvokiama kaip dar vienas svarbus tvaros plėtros švietimo ateities dalyvis, ypač atsižvelgiant į jos poveikį visai formaliojo švietimo sistemai ir organizacijai. Ji suvokiama kaip „svarbus veikėjas įgyvendinant tvaraus vystymosi švietimą nacionaliniu lygiu, taikant sisteminį požiūrį“. Ji atlieka unikalų vaidmenį „integruojant tvaraus vystymosi švietimą į visas mokymo programas, institucinę paramą, tvarumą ir pritraukiant mokyklų dėmesį šioms temoms“. ²³

3.3 Rekomendacijos, kuriomis remiamas švietimas siekiant darnaus vystymosi Slovakijoje

Atsižvelgdami į nustatytus veiksnius, padedančius skatinti tvaraus vystymosi švietimą ir nustatytus pagrindinius veikėjus, ekspertai pateikia rekomendacijas, padedančias tobulinti švietimą siekiant darnaus vystymosi Slovakijoje. Rekomendacijas galima suskirstyti į kelias sritis:

Strategija ir propagavimas:

- aiškiai ir tinkamai suplanuoti švietimą siekiant darnaus vystymosi, kad būtų išvengta skirtingų švietimo tipų (požiūrių) konkurencijos ir sutariama, kas yra tvaraus vystymosi švietimas ir kaip jis turėtų būti įgyvendinamas;
- **propagavimas** darnaus vystymosi srityje veikiančių subjektų link atitinkamų valstybės institucijų;
- **pereiti nuo ad hoc lygio iki sistemos lygio**. Pavyzdys yra nustoti mąstyti savaitgalio mokymų motyvuotam dalyviui lygiu (tai taip pat turi prasmę), bet pabandykite, pavyzdžiui, paremti koordinatoriaus pozicijos pratęsimą, panašų į aplinkosauginį švietimą, ir perkelti švietimą darnaus vystymosi link, kiek įmanoma į vidinį švietimo įstaigų lygį.

Bendradarbiavimas su kitomis švietimo iniciatyvomis:

Iniciatyva skatinti švietimą siekiant darnaus vystymosi kaip sisteminio švietimo pokyčio nėra vienintelė teisinga švietimo pokyčių vizija, kurios ne visada pripažįsta ar pripažįsta jos vadovai. Todėl jie mažai remiasi bendradarbiavimu su kitomis iniciatyvomis, jų atstovais, nepateikia savo portfelio atitinkamiems šių iniciatyvų atstovams, neieško skverbimosi, aiškina savo teigiamus dalykus. Nors bendradarbiavimas ir sinergijos siekimas gali padidinti teigiamą švietimo poveikį tvariam vystymuisi.

Gerosios praktikos pavyzdžių dauginimas

- Dauginti gerosios patirties pavyzdžių ir bendradarbiauti su atitinkamomis institucijomis regioniniu lygmeniu, pvz., regionų vyriausybėmis, savivaldybėmis, o vėliau ir su nacionalinio lygmens institucijomis, pvz., Švietimo ministerija, „Juventa“. Gerosios praktikos pavyzdžius galima padauginti naudojant paramos ir tinklų kūrimo mechanizmus, taip padidinant jų veiksmų poveikį ir pritraukiant daugiau profesionalų bei žiniasklaidos dėmesio.

21 <https://globalnevezdelavanie.sk/wp-content/uploads/2019/07/Bud%C3%BAcnos%C5%A5-glob%C3%A1lneho-vzdel%C3%A1vania-o%C4%8Dami-expertov-a-expertiek-po-korekt%C3%BAre.pdf>

22 https://globalnevezdelavanie.sk/wp-content/uploads/2019/07/rep_Globalne-vzdelavanie_KN-a-KL_Final-%E2%80%93-checked_27.9.pdf

23 <https://globalnevezdelavanie.sk/wp-content/uploads/2019/07/Bud%C3%BAcnos%C5%A5-glob%C3%A1lneho-vzdel%C3%A1vania-o%C4%8Dami-expertov-a-expertiek-po-korekt%C3%BAre.pdf>

- Naudoti geros praktikos pavyzdžius iš formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi. Svarbu, kad būtų labiau matoma atskirų suaugusiųjų švietėjų, švietimo įstaigų ir pan. veikla, kuri savo darbe naudoja švietimo elementus tvariam vystymuisi.

Ištekliai, skirti mokyti temas, įtrauktas į darnaus vystymosi švietimą

- Net jei pedagogai gauna erdvės tvaraus vystymosi švietimui vykdyti, svarbu, kad jie turėtų mokymo medžiagą, iš kurios galėtų mokyti
- Kuriant įvairių veikėjų bendradarbiavimą skleidžiant medžiagą, kuriant erdvę poriniam mokymuisi tarp pedagogų ir kt.

4. Išvada

Dėl įmonių tvarumo apdovanojimų, kuriais apdovanojami verslininkai, prisidedantys prie tvaraus vystymosi, socialinės kampanijos ir veiksmai, darnaus vystymosi tikslai tampa žinomi plačiajai Slovakijos visuomenei. Nepaisant to, švietimo sistema vis dar ieško būdų, kaip integruoti darnaus vystymosi metodus. Iki šiol švietimo tvariam vystymuisi darbotvarkė daugiausia priklausė nevyriausybiniam sektoriui. NVO kartu su mokytojais ir pedagogais, vykdančiais visuotinę švietimą skirtingais švietimo lygmenimis, yra laikomi svarbiausiais pagrindiniais veikėjais ateityje siekiant tvaraus vystymosi švietimo. Tarp rekomendacijų, kaip toliau tobulinti švietimą siekiant darnaus vystymosi, vyrauja geros praktikos dalinimasis .

Darnaus vystymosi tikslai ir suaugusiųjų švietimas Estijoje

1. Nacionaliniuose dokumentuose ir strategijoje analizuojamas tvarumo reguliavimas

Tvarus vystymasis apibrėžiamas kaip kryptingas vystymasis, užtikrinantis žmonių gyvenimo kokybės gerinimą atsižvelgiant į gamtos išteklius ir natūralios aplinkos gebėjimą ištvirti. Tvaraus vystymosi tikslas - pasiekti pusiausvyrą tarp socialinės, ekonominės ir aplinkos sferos ir užtikrinti visavertį socialinį gyvenimą dabartinei ir ateities kartoms. Tvarus vystymasis iš esmės apima visas gyvenimo sritis²⁴.

Įstatymas²⁵ Estijoje 1995 m. buvo sukurta darnaus vystymosi strategija ir remiasi Jungtinių Tautų konferencijos Rio de Žaneiro dokumentais (1992). Tai pagrindinis strateginis dokumentas, redaguotas 2017 m. Šiame įstatyme pagrindinis dėmesys skiriamas aplinkos apsaugai ir vystymuisi, biologinei įvairovei ir biosferos programai, tvarumo normoms ir standartams.

Estijos parlamentas²⁶ 2005 m. rugsėjo mėn. Riigikogu nustatė strategiją „Tvari Estija 21“ (Säästev Eesti 21), kurią 2005 m. kovo mėn. inicijavo Estijos vyriausybė - pagrindinė organizacija, atsakinga už šios strategijos įgyvendinimą yra Aplinkos ministerija. Strategijoje yra keturi pagrindiniai tikslai, skirti Estijos kultūrinei aplinkai, gerovės augimui, ryšiams visuomenėje ir aplinkos tvarumui. Buvo parengta ataskaita apie šios strategijos įgyvendinimą²⁷ 2008 metais.

Estija pažadėjo įgyvendinti pasaulinius darnaus vystymosi tikslus JT deklaracija „Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development“, priimta 2015 m.. 2018 m. Estijos statistikos departamentas paskelbė darnaus vystymosi ataskaitą „Säästva arengu näitajad“. Ją sudaro 87 išanalizuotos pozicijos skaičiais/rodikliais įgyvendinant 17 darnaus vystymosi tikslų Estijoje ir kultūrinės aplinkos plėtra.²⁸

Estijos darnaus vystymosi komisija yra sukurta 1996 m., į kurią įeina 22 nevyriausybinių organizacijų atstovai ir kuriai pavesta išanalizuoti ilgalaikę tvaraus vystymosi politiką šalyje. Komisiją aptarnauja Vyriausybės kanceliarija - Riigikantselei, kuri šiuo metu rengia ataskaitą apie darbotvarkės 2030 įgyvendinimą Estijoje. Darnaus vystymosi komisija²⁹ sausio 16 d. priėmė sprendimą, kad ši ataskaita turėtų būti parengta iki 2020 m.

24 <https://www.riigikantselei.ee/en/sustainable-development>

25 <https://www.riigiteataja.ee/akt/13148461?leiaKehtiv>

26 https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/saastev_eesti_21.pdf

27 https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/se21_aruanne_20_11_2008.pdf

28 https://www.stat.ee/valjaanne-2018_saastva-arengu-naitajad

29 <https://forms.gle/Amg2kpgAxnghgYbC6>

Panaši apžvalga paskutinį kartą JT buvo pateikta 2016 m. Tvarios plėtros rodiklių sąrašas Estijoje buvo atnaujintas siekiant atspindėti svarbius rodiklius, susijusius su pasaulinių darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimu. Estijos statistikos departamento duomenimis, šiuo metu Estijoje galima išmatuoti 32 iš 231 darbotvarkės stebėsenos rodiklių. Informacijos apie likusius rodiklius rinkimas reikalauja papildomo darbo ir yra iššūkis statistikos sistemai³⁰. Daugiau informacijos³¹ svetainėje.

2020 m. kovo mėn. Švietimo ir tyrimų ministerija ir Užsienio reikalų ministerija (URM) pristatė tarpusavio vertinimo ataskaitą apie pasaulinį švietimą (GE) Estijoje. Ši ataskaita apima aplinkosauginį švietimą. „2018 metais Aplinkos ministerija ir Švietimo ir tyrimų ministerija parengė bendrą Aplinkosauginio švietimo ir sąmoningumo aplinkai įgyvendinimo planą 2019–2022 m., kuriame buvo numatytas EE kokybės standarto sukūrimas ir agentūrų, kurioms vadovauja, tinklo sukūrimas įgyvendinimą, įskaitant UNESCO nacionalinę komisiją.

Planą parengė aplinkosauginio švietimo ekspertai, mokyklų direktoriai, aplinkosaugos institucijų ir NVO, taip pat savivaldybių atstovai. Aplinkosauginio švietimo draugija, Aplinkos valdyba ir universitetai bus pagrindiniai įgyvendinimo partneriai. Įgyvendinimo planas apima formalųjį ir neformalųjį švietimą bei plačiosios visuomenės informuotumą. Plano vizija yra tokia: Estijos piliečiai supranta, kad gamta yra kultūros ir ekonomikos pagrindas ir su ja reikia elgtis atsakingai. Aplinką tausojantis mąstymas ir veikimas tapo norma visose gyvenimo srityse³²“.

2. Už tvarų vystymąsi atsakingos organizacijos

Estijos vystomojo bendradarbiavimo apskritasis stalas (AKÜ) yra nepriklausoma ne pelno siekianti nevyriausybinė organizacija, dirbančių vystomojo bendradarbiavimo, pasaulinio pilietiškumo ugdymo ar darnaus vystymosi srityje, koalicija. AKÜ yra strateginis Estijos užsienio reikalų ministerijos partneris, kaip valstybės konsultantas vystomojo bendradarbiavimo, pasaulinio pilietiškumo ugdymo ar tvaraus vystymosi srityse. Pagrindinis viešas renginys yra kasmetinė Pasaulinė visuomenės informavimo diena. AKÜ taip pat teikia seminarus ir konsultacijas privačiojo sektoriaus įmonėms bei plačiajai visuomenei tvaraus vystymosi tikslų ir pasaulinių problemų klausimais. AKÜ yra CONCORD narys ir projekto „Bridge 47“ partneris bei „Bridge47“ tinklo narys. Daugiau apie „Bridge 47“ svetainėje³³. Šiuo metu AKÜ yra 33 organizacijos³⁴.

Estija Žmonės į žmones dirba didindami sąmoningumą ir vykdydami Europos projektus, susijusius su darnaus vystymosi tikslais. NVO buvo strateginės Erasmus+ partnerystės ir NORDEN projektų,

30 https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/SA_eesti/2016_06_30_review_on_the_implementation_of_2030_agenda_in_estonia_final_english.pdf

31 <https://www.riigikantselei.ee/et/saastev-areng>

32 <https://gene.eu/wp-content/uploads/Estonia-PR-report.pdf>

33 <https://www.facebook.com/groups/bridge47/>

34 www.terveilm.ee ir www.facebook.com/terveilm

susijusių su TVT, partneris. „Eesti People to People“ vadovė Ruta Pels yra Europos Tarybos Šiaurės ir Pietų centro Pasaulinės švietimo savaitės (GEW) nacionalinė koordinatorė³⁵.

ThePasaulinė švietimo savaitė yra visos Europos sąmoningumo didinimo renginys. Jis susijęs su 17 Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų, kuriais siekiama iki 2030 m. Panaikinti kraštutinį skurdą, sumažinti nelygybę ir kovoti su klimato kaitos grėsme. Tai raginimas persvarstyti savo įpročius ir gyvenimo, išlaidų ir vartojimo būdus, tačiau taip pat rasti naujų būdų švietimo ir socializacijos klausimais. 2019 m. Tema³⁶ buvo: "Pabusk! Tai paskutinis raginimas klimatui".

Pasaulinės švietimo savaitės svetainė Estijai³⁷

Viena aktyviausių šios srities NVO yra MTÜ „Mondo“, kuri dirba su įvairiais projektais Estijoje, taip pat Ganoje, Kenijoje, Ugandoje, Afganistane, Birmoje, Ukrainoje, Jordaane ir Irake. „Mondo“ vadovauja Pasaulinio švietimo centrui.

Humana Estija renka pinigus plėtros projektams Afrikoje ir valdo naudotų daiktų parduotuves „Humana“ Estijoje. Pajamos skiriamos švietimo ir sveikatos priežiūros projektams. „Humana Estonia“ taip pat organizuoja informuotumo didinimo veiklą apie pasaulinį švietimą Estijoje. „Humana“ vadovė Mari-Helene Kaber atstovauja AKÜ CONCORD.

SUSITARTI yra Europos pagalbos ir plėtros NVO konfederacija ir vienija 28 nacionalines asociacijas, 25 tarptautinius tinklus ir 4 asocijuotus narius, atstovaujančius daugiau nei 2600 NVO, kuriuos remia milijonai piliečių visoje Europoje. Daugiau apie CONCORD³⁸.

Estijos nacionalinė UNESCO komisija yra AKÜ narys. Švietimo programų koordinatorius Madli Kumpas atstovauja Estijai Pasaulinis švietimo tinklas Europoje (GENE). <https://oecd.mfa.ee/estonian-national-commission-for-unesco>

Estijos gamtos fondas (ELF) yra nevyriausybinė organizacija, užsiimanti gamtos apsauga. Misija yra išsaugoti nykstančias rūšis ir jų buveines, gamtinius kraštovaizdžius ir Estijai būdingas gamtos **asociacijas**. NVO skatina tvarų gamtos išteklių naudojimą, didina visuomenės sąmoningumą aplinkosaugos klausimais ir ieško sprendimų, kaip išsaugoti švarią aplinką ateities kartoms³⁹.

Estijos žaliųjų judėjimas yra ne pelno siekianti aplinkos apsaugos organizacija, kurios tikslas yra pagerinti aplinkos situaciją Estijoje ir nukreipti mūsų visuomenę į tvarų, ekologišką mąstymą. Estijos žaliųjų judėjimas buvo įsteigtas 1988 m. 1991 m. Politinis sparnas (vėliau - Estijos žaliųjų partija;

35 www.ptpest.ee

36 <https://www.coe.int/en/web/north-south-centre/the-global-education-week>

37 <http://www.ptpest.ee/enid6.html>

38 <https://concordeurope.org/>

39 <http://elfond.ee/en>

dabar jau iširo) atsiskyrė nuo EGM, o šiandien Estijos žaliųjų judėjimas užsiima tik aplinkosaugos projektais, nesikišdamas politinius reikalus⁴⁰.

3. Visuomenės informuotumas apie klimato kaitą ir tvarumą

Estija yra viena žaliausių Europos šalių - penkiasdešimt procentų jos ploto užima miškai. Nors klimato kaita Estijoje nėra tokia krašutinė kaip daugelyje kitų pasaulio šalių, remdamasi prognozėmis, Aplinkos ministerija sukūrė „Prisitaikymo prie klimato kaitos plėtros planą iki 2030 m.“. Šiame plane pateikiama veiksmų sistema, kuri yra pagrindas mažinti Estijos valstybės pažeidžiamumą dėl klimato kaitos⁴¹.

Žmonių supratimas apie aplinką, aplinkos apsaugą ir klimato kaitą kasmet didėja. Tai tapo bendra tendencija, kuri savo ruožtu nukreipė žmonių elgesio ir vartojimo pasirinkimus. Ekologiškas gyvenimo būdas, ekologinis ūkininkavimas, perdirbimas, aplinkai nekenksmingų energijos šaltinių ir technologijų naudojimas populiarėja, tačiau šios priemonės gana dažnai nėra susijusios su kova dėl klimato kaitos.

Tyrimai rodo, kad estų informuotumas apie klimato kaitą tebėra menkas, tačiau kasmet didėja.

Bendrą Estijos gyventojų aplinkosauginį supratimą apibendrinu 2016 m. atlikta Estijos piliečių sąmoningumo aplinkoje apklausa, kurioje dalyvavo 1003 respondentai. Apklausa atskleidė, kad Estijos gyventojai apskritai buvo patenkinti įvairių aplinkos sričių padėtimi ir kad vertinimai pagerėjo, palyginti su panašiu 2012 m. tyrimu. Estijos piliečiai tapo dėmesingesni aplinkai ir geriau žino, kaip saugoti gamtą. Labiausiai žmonės buvo patenkinti gamtos takais ir galimybėmis savarankiškai pažinti gamtą, taip pat prieinamu švariu geriamuoju vandeniu ir nemokamu aplinkos pažinimu bei oro švara. Didžiausias nepasitenkinimas buvo dėl jūros švaros, tvaraus gamtos išteklių naudojimo ir mineralinių išteklių gavybos. Vėjo energija, mediena, biomasė ir gamtinės dujos buvo laikomos ekologiškiausiais energijos šaltiniais. Naftos skalūnai ir branduolinė energija buvo laikomi mažiau palankiais energijos šaltiniais. Estai paprastai mano, kad jie supranta aplinką; tačiau jų supratimas apie klimato kaitą ir su ja susijusius klausimus yra gana menkas.

Aplinkosauginio sąmoningumo tyrimas atskleidė, kad 40% gyventojų mano, kad jie gerai žino apie klimato kaitos poveikį Estijos aplinkai, o 52% respondentų mano esantys prastai informuoti. 74% Estijos respondentų per visą savo gyvenimą nustatė sniego dangos sumažėjimą, o 52% - didesnę audrų dažnumą. Taip pat buvo pastebėta dažnėjančių karščio bangų, potvynių, kuriuos sukėlė staigus pakrantės jūros ar vidaus vandens telkinių vandens lygio kilimas, ir potvynių, kuriuos sukėlė stiprūs krituliai. 41% respondentų manė, kad klimato kaitos poveikis yra rimta Estijos problema, o 55% mano, kad klimato kaita nekelia didelės grėsmės Estijai.

„Eurobarometro“ apklausa apie Europos piliečių požiūrį į klimato kaitą 2015 m. parodė, kad 70% iš 1018 apklaustų estų klimato kaitą laikė rimta ar labai rimta problema. Šis procentas išlieka mažiausias tarp ES valstybių narių. Tik 28% respondentų teigė, kad per pastaruosius šešis mėnesius asmeniškai

40 <http://www.roheline.ee>

41 https://www.envir.ee/sites/default/files/national_adaptation_strategy.pdf

īgyvendino kovos su klimato kaita priemonės. DaŹniausiai īgyvendintos priemonės buvo atliekų rūšiavimas ir perdirbimas (71%), naudojamų vienkartinų produktų dalies mažinimas (65%) ir vietinio bei sezoninio maisto pirkimas (54). 90% respondentų sutiko, kad kova su klimato kaita būtų efektyvi tik tuo atveju, jei visos pasaulio šalys dirbtų kartu. Dauguma (85%) mano, kad Vyriausybei svarbu nustatyti tikslus iki 2030 m. Padidinti atsinaujinančios energijos dalį ir remti energijos vartojimo efektyvumo didinimą. 2017 metais nevyriausybinių organizacijos „Ühiskonnauuringute Instituut“ (Socialinių tyrimų institutas) užsakyta ir rinkos tyrimų bendrovės „Turu-uuringute AS“ atlikta apklausa apie Estijos Respublikos piliečių vertybes atskleidė, kad 62% iš 795 apklaustų žmonių manė, kad estų visuomenei teko daugiau stengtis kovoti su pasaulinėmis aplinkos problemomis, tokiomis kaip klimato kaita. 70% žmonių laikėsi nuomonės, kad aplinkos apsaugai reikia teikti pirmenybę, net jei tai šiek tiek trukdytų ekonomikos augimui ir prarastų darbo vietas.⁴²

4. Suaugusiųjų tvarumo ugdymas vietos, regioniniu ir nacionaliniu lygmenimis

Bendroji Estijos švietimo politika palaiko informuotumo apie klimatą didinimą. Per pastaruosius metus Estijoje buvo īgyvendinta daug aplinkosaugos ir klimato projektų bei mokymo programų, taip pat ir suaugusiųjų. Nemažos sumos buvo investuotos į aplinką ir į švietimą, kuris palaiko tvarų vystymąsi, o organizacijų, teikiančių neformalų gamtos ir aplinkos švietimą, skaičius kasmet auga.

Be švietimo įstaigų, dauguma žmonių informaciją gauna iš žiniasklaidos. Dėl Paryžiaus susitarimo žiniasklaidoje daugėja pranešimų apie su klimatu susijusias problemas. Oro taršos mažinimas yra svarbus klausimas visoje Estijoje. Pavyzdžiui, tai akivaizdu iš to, kad projektuojant ir naudojant (švietimo) pastatus atsižvelgiama į energijos vartojimo efektyvumą. Talinas, Tartu, Rakvere, Jõgeva ir Rõuge prisijungė prie Merų pakto dėl klimato ir energetikos ir taip pažadėjo sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Talinas taip pat pretendavo į 2018 ir 2019 metų Europos žaliosios sostinės titulą.

Tačiau nėra mokymo įstaigų, kuriose būtų mokomos atskiros specialybės, susijusios su klimato kaita ar darniu vystymusi. Luua miškininkystės mokykla ir Rāpinos sodininkystės mokykla yra profesinio mokymo įstaigos, apimančios darnaus vystymosi Estijoje temą ir teikiančios švietimą suaugusiems. Aukštojo mokslo lygmenyje klimato kaitos temos yra atstovaujamos įvairių specialybių programose, dėstomose įvairiuose universitetuose. Tačiau bendresnės darnaus vystymosi temos nagrinėjamos dažniau. Universitetai, teikiantys su klimatu susijusių žinių, yra Tartu universitetas, Talino technologijos universitetas, Estijos gyvybės mokslų universitetas ir Talino universitetas.

Aplinkos ministerija⁴³ apima informaciją apie daugiau nei 900 studijų programų. Daugelis aplinkosaugos klausimų, aptartų studijų programose, apima klimato kaitą.

Svarbų vaidmenį suaugusiųjų švietime atlieka specialios kampanijos. Dauguma kampanijų yra tiesiogiai orientuotos į energijos vartojimo efektyvumą. Kasmet rugsėjo mėnesį Taline organizuojamas ekologiško judumo mėnuo. Kampanijos metu skatinamas platesnis viešojo

42 <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=JVestoniasnational201810.2.15>

43 Aplinkos ministerija, www.keskkonnaharidus.ee

transporto naudojimas ir ne toks platus privačių automobilių naudojimas, o žmonės skatinami rinktis aplinkai nekenksmingas judėjimo priemones, tokias kaip pėsčiomis ar dviračiu. Europos judumo savaitė skatina tvarų judumą miesto gatvėse ir supažindina su aplinkai draugiškesniais mobilumo metodais. 2016 metais mobilumo savaitėje dalyvavo penki Estijos miestai: Talinas, Tartu, Pernu, Narva ir Jõgeva. Inicijatyva „Cyclicious Estonia“ buvo sukurta siekiant paskatinti žmones naudoti dviračius kaip kasdienę pasirinktą transporto priemonę. Tarptautinės Žemės dienos (balandžio 22 d.) tikslas - atkreipti žmonių dėmesį į su žeme susijusias aplinkos problemas (klimato atšilimą, oro užterštumą, per didelį energijos suvartojimą, motorizavimą). 2014 metais buvo inicijuota tradicija Tarptautinę Žemės dieną sodinti medžius Talino mokyklų kiemuose.

Pasaulinė valymo diena yra užburianti istorija apie tai, kaip 1,3 milijono gyventojų turinti Estija įtikino daugiau nei 18 milijonų žmonių išvalyti planetą. Pasaulinė valymo diena buvo pavyzdinė iniciatyvos „Darom! Fondas, kurio misija yra nustatyti ir spręsti pasaulio atliekų problemą. 2008 m. 50 000 žmonių susivienijo išvalyti Estiją vos per penkias valandas. Tą dieną gimė pasaulinis pilietinis judėjimas „iš apačios į viršų“, kuris kaip žaibas išplito visame pasaulyje. Estijos vietos bendruomenės iniciatyva dabar yra didžiausia pilietinė akcija pasaulyje ir tiesiogiai atsakinga už milijonų tonų šiukšlių planetos palengvinimą. Tai pavyzdys, kaip galima mokytis darant. 2019 m. Rugsėjo 21 d. Pasaulinė valymo diena vienijo daugiau nei 20 milijonų žmonių iš 180 šalių.

5. Pagrindiniai suaugusiųjų švietimo tvarumo metodų ir praktikos iššūkiai ir sėkmės veiksniai

Darbotvarkės 2030 m. įgyvendinimo apžvalga Estijos atveju minėta, kad pagrindinis uždavinys yra didinti informuotumą ir atsakomybę dėl darnaus vystymosi tikslų. Organizacijos, dalyvaujančios Estijos darnaus vystymosi komisijos darbe, rašė, kad svarbu didinti informuotumą didesniu mastu. Tai galima padaryti per įvairius su tvarium vystymusi susijusius renginius, teikiant informacinę medžiagą ir šviečiant visuomenę tvaraus vystymosi klausimais. Sąmoningumą ir atsakomybę taip pat galima padidinti dalyvaujant ES darnaus vystymosi savaitėje⁴⁴

Kiti iššūkiai yra švietimo programos. Aplinkos valdybos organizuota ir iš ES struktūrinių fondų finansuojama 7 metų edukacinė programa apie darnią plėtrą padėjo didinti informuotumą tvaraus vystymosi klausimais. Programos metu buvo organizuojami įvairūs seminarai. Be to, buvo surinkta mokymo medžiaga. 2015 m. Pavasarį Taline pagal šią programą įvyko aukšto lygio konferencija darniojo vystymosi švietimo klausimais.

Sąmoningumą galima padidinti aptariant įvairius darbotvarkės 2030 tikslus įvairiose regioninėse ir tarptautinėse organizacijose ir darbo grupėse, pvz., EBPO, ES ir Baltijos jūros taryboje. Vietos savivaldybės taiko pagrindinius darnaus vystymosi principus per veiksmų planus ir vietos teisės aktus, priimtus procesų, susijusių su 21 darbotvarke, metu. Pavyzdžiui, Tartu, Kuresarė, Viljandi ir Pernu priėmė „Agenda 21“ veiksmų planus.

44 www.esdw.eu

Estija turi ir toliau prisidėti prie novatoriškų technologinių sprendimų, padedančių siekti darnaus vystymosi tikslų, puoselėjimo. Pavyzdžiui, kurdama skaitmenines technologijas ir elektroninę valdžią, Estija pagerino savo ekonominę vystymąsi, gerą valdymą, skaidrumą, efektyvų išteklių naudojimą ir žmonių vystymąsi. Vyriausybė tęsia savo sektorinę veiklą, susijusią su pagrindiniais analizėje nustatytais iššūkiais. Svarbu rasti veiksmingų sprendimų, kaip didinti visuomenės informuotumą apie darbotvarkę 2030 ir prisidėti prie tikslų įgyvendinimo bendradarbiaujant tarptautiniu mastu.

6. Suaugusiųjų pedagogų kompetencijos ir poreikiai

Šio projekto metu surengta apklausa parodė, kad suaugusiųjų švietėjai yra suinteresuoti daugiau sužinoti apie SDG ir gerą praktiką iš viso pasaulio. Pagrindiniai poreikiai yra orientuoti į sveiką gyvenimo būdą, ekologinį raštingumą, laipsniško perdirbimo praktiką. Informacija apie atsinaujinančios energijos ir šildymo sektoriuje. Suaugusiųjų pedagogai domisi elektroninio mokymosi priemonėmis ir tiesioginiais seminarais.

Lietuvos SAFE atvejų tyrimas suaugusiųjų švietimo srityje

1. Nacionaliniuose dokumentuose ir strategijoje analizuojamas tvarumo reguliavimas

Lietuva⁴⁵ atliko suderinamumo analizę, kuri parodė, kad dauguma TVT ir jų tikslai atsispindi nacionaliniuose strateginio planavimo dokumentuose. Siekdama užtikrinti ekonominės plėtros darną ir integraciją, socialinių problemų sprendimą ir aplinkos apsaugą, Lietuva turi institucinio ir strateginio planavimo sistemą, pagrįstą darnaus vystymosi principais.⁴⁶

Lietuva išskyrė šias prioritetines sritis⁴⁷: **skurdo, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės mažinimas, užimtumo skatinimas; visuomenės sveikatos stiprinimas; sveikatos priežiūros kokybės ir sveikatos paslaugų prieinamumo didinimas; novatoriškos ekonomikos ir pažangios energijos plėtra; kokybiškas išsilavinimas; vystomąjį bendradarbiavimą. Naujoviški sprendimai ir protinga energija** yra modernios ir tvarios Lietuvos ekonomikos pagrindas. Skatindama įmones efektyviau naudoti žaliavas, optimizuoti gamybos procesus ir sumažinti atliekų susidarymą bei oro taršą, Lietuva sutelkė dėmesį į ekologinių naujovių skatinimą ir investicijas į naujas technologijas.

2010–2020 m. Lietuvos inovacijų strategija buvo patvirtinta 2010 m. vasario mėn., siekiant perkelti ekonomiką į tvaresnį kelią. Šios strategijos tikslas - efektyviai sutelkti ir valdyti valstybės išteklius: sukurti konkurencingą žinių ekonomiką, pagrįstą naujausiomis technologijomis ir kvalifikuotais žmogiškaisiais ištekliais. Ja siekiama suformuoti kūrybingą visuomenę ir sudaryti sąlygas plėtoti verslą ir inovacijas, kurios gali lemti švarių technologijų, ateities energijos, gerovės ir visuomenės sveikatos gerinimą. Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija parengta siekiant apibrėžti prioritetines aplinkos apsaugos politikos sritis, ilgalaikius tikslus iki 2030 m. ir Lietuvos aplinkos viziją iki 2050 m. Strategija apima keturias prioritetines aplinkos apsaugos sritis politika, tvarus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas, aplinkos kokybės gerinimas, ekosistemos stabilumo palaikymas, klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos sukeltų aplinkos pokyčių. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos klimato kaitos valdymo finansinių priemonių įstatymo 3

45 Savanoriška nacionalinė apžvalga 2018 m. - <https://sustainabledevelopment.un.org/memberstates/lithuania>

46 <https://osp.stat.gov.lt/nacionaliniai-darnaus-vystymosi-rodikliai>

47 <https://www.youtube.com/watch?v=v5SzqxbWEiQ>

straipsnio 3 dalimi, klimato kaitos valdymo politiką numato Nacionalinė klimato kaitos valdymo politikos strategija (Lietuvos Respublikos Vyriausybės) .

Dabartiniai suaugusiųjų švietimo politikos prioritetai

Kokybiškas išsilavinimas yra dar vienas ypač svarbus Lietuvos tikslas. Didelis dėmesys skiriamas ankstyvojo ugdymo prieinamumui ir kokybei, bendrojo lavinimo gerinimui, mokymosi rezultatams ir įtraukiam ugdymui. Dabartiniai suaugusiųjų švietimo politikos prioritetai nustatyti Valstybės ilgalaikės plėtros strategijoje „Lietuvos pažangos strategija Lietuva 2030m.“ ir Nacionalinė švietimo strategija 2013–2022 m. Tikslas sukurti veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą atspindi 2013–2022 m. Nacionalinėje švietimo strategijoje. Lietuva nesėkmingai stengiasi padidinti suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą procentą nuo 5 iki 15 procentų. Šis tikslas buvo nustatytas Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje. Siekiant išspręsti minėtus klausimus, 2013–2022 m. Nacionalinėje švietimo strategijoje ir keliama šie tikslai.

Lietuva 2030 yra nacionalinės strategijos dokumentas, kuriame nubrėžta Lietuvos ateities vizija. Dokumento pagrindas yra visuomenės indėlis - sėkmės idėjos, kurias teikia bendruomenės, nevyriausybines organizacijos ir iniciatyvūs piliečiai.

1 nuotrauka. Lietuva 2030 yra nacionalinės strategijos dokumentas, 6 p.

Strategija buvo grindžiama tvaraus vystymosi principais, taip pat materialiais ir nematerialiais valstybės ir socialinės plėtros nacionaliniais ištekliais. Strategija siekiama sukurti aplinką, kuri leistų su pažanga susijusias vertybes. Yra trys pagrindinės pažangos sritys: visuomenė, ekonomika ir

valdymas. Vystymasis šiose srityse įtvirtins pažangos vertybes ir bus grindžiamas tvaraus vystymosi principais. Solidari visuomenė - didinti visuomenės sąmoningumą aplinkosaugos klausimais, skatinti tvarų vartojimą ir atsakingą požiūrį į ekonomikos plėtrą. Vyraujanti socialinės korporacinės atsakomybės ir ekonominio vystymosi kultūra, pagrįsta tvariu išteklių naudojimu. Ekonomikos augimas grindžiamas tvaraus vystymosi principais ir „žalia“ augimo koncepcija, todėl jis neturi neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai. Gamtos ištekliai naudojami racionaliai, siekiant išsaugoti natūralią biologinę įvairovę ir kultūrinius kraštovaizdžius bei sumažinti aplinkos taršą. Įmonės supranta ir prisiima atsakomybę ne tik už savo verslo sėkmę, bet ir už jų įtaką bendruomenei, regionų ar nacionaliniam vystymuisi ir aplinkai. Socialiai atsakingo verslo plėtrą skatina ir visuomenėje vyraujanti bendruomeniškumo ir atsakomybės kultūra.

2. Lietuvos organizacijos, atsakingos už tvarų vystymąsi

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija organizuoja seminarus apie butų atnaujinimą. Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos užtikrina teisinę valstybę ir tvarką aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityse. Jis teikia patarimus ir metodinę pagalbą fiziniams ir juridiniams asmenims⁴⁸.

Administravimo ir technologijų aplinkos centras⁴⁹(ECAT-Lithuania) buvo įkurtas 1997 metais. ECAT yra pirmaujanti organizacija Lietuvoje, kuri specializuojasi tvaraus vystymosi politikos srityse vietos ir regionų lygiu, siejanti šį darbą su ES reikalavimų vykdymu ir darnaus vystymosi principų bei nusistovėjusios geros praktikos įgyvendinimu. ECAT misija yra remti, skatinti ir stiprinti tvarią aplinkosauginę veiklą savivaldybėse ir vietos bendruomenėse, teikiant įvairias paslaugas. Tai apima konsultacijas, renginių ir tarptautinių konferencijų organizavimą, nacionalinius ir vietinius seminarus, mišrius suinteresuotųjų šalių susitikimus, mokymus, kampanijas, projektų kūrimo ir valdymo paslaugas. Per 20 veiklos metų (1997–2017 m.)

- Tvarus vystymasis
- Klimato kaita, oro kokybė, triukšmas
- Aplinkos apsauga savivaldybėse
- Atliekų tvarkymas
- Vandens išteklių valdymas
- Aplinkos apsauga ir demokratija ir kt

⁴⁸ <http://www.vbplatforma.org/LT/biblioteka/542>

⁴⁹ <https://ecat.lt/leidiniai/darnus-vystymasis/>

Administravimo ir technologijų aplinkos centras⁵⁰ laikosi griežto principo: sumažinti, pakartotinai naudoti, taisyti, perdirbti.

Tvaraus vystymosi tikslai apima pasaulinius iššūkius, susijusius su socialiniais, ekonominiais ir aplinkosaugos klausimais. „Darbotvarkėje 2030“ numatyta darni sistema, padedanti sutelkti dėmesį į visų gerovę, užtikrinanti, kad niekas neliktų nuošalyje, kartu skatinant apsaugoti planetą. Mes visi turime tuos pačius namus, tą pačią Žemės planetą ir visi esame atsakingi už rūpinimąsi ja. Negalime likti abejingi vienas kitam savo viduje ir už jos ribų ir turime sukurti aplinką, kurioje mums ir ateities kartoms patinka gyventi. Lietuva tiki, kad darnaus vystymosi tikslai padės mums tai pasiekti⁵¹

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija atsakinga už šią veiklą⁵² už Darnaus vystymosi darbotvarkės 2030 įgyvendinimą nacionaliniu lygiu atsakingos visos ministerijos pagal kompetenciją, pagrindinės koordinuojančios institucijos yra Aplinkos ministerija, o URM koordinuoja Darnaus vystymosi darbotvarkės 2030 įgyvendinimą vystomojo bendradarbiavimo aspektu.

Nacionalinė darnaus vystymosi komisija⁵³ (NDVK) suburta 2000 m. rengiant Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją (NDVS). Po NDVS patvirtinimo 2003 m. rugsėjo 11 d. NDVK tapo pagrindine institucija, užtikrinančia darnaus vystymosi veiklų koordinavimą ir teikiančia pasiūlymus dėl darnaus vystymosi politikos Lietuvoje. Komisijai vadovauja Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas, nariai – ministrai, nevyriausybinų organizacijų, verslo įmonių asociacijų, mokslo institucijų atstovai, užtikrinantys ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių aspektų įtraukimą.

Darnaus vystymosi darbotvarkė 2030 įgyvendinimą dviem lygiagrečiomis kryptimis: DVT įgyvendinimas Lietuvoje ir parama DVT įgyvendinimui besivystančiose šalyse.

3. Suaugusieji - neformalus švietimas apie tvarumą

Švietimas darniam vystymuisi reaguoja į ypatingus šiandienos besikeičiančios visuomenės iššūkius: žmonės įsipareigoja būti „pasaulio piliečiais“, nuolat atliekantys įvairius vaidmenis tiek vietos, tiek pasaulio mastu – saugi ir harmoninga ateitis – pasaulis.

⁵⁰ <https://ecat.lt/>

⁵¹ <https://www.youtube.com/watch?v=v5SzqxbWEiQ>

⁵² <http://am.lrv.lt/>

⁵³ <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/darnus-vystymasis/darnus-vystymasis-ir-lietuva>

Žiniasklaidoje (televizijoje, svetainėse, žurnaluose) yra interaktyvios informacijos, tačiau daugiausia dėmesio skiriama jaunimo mokymosi poreikiams.

- <http://klimatokaita.lt/>
- <https://gamtosknyga.lt/>
- <http://gamta.lt/cms/index>
- <https://www.youtube.com/watch?v=4ClTvcPTwRM>
- <http://www.gamtukai.lt/>
- <https://www.15min.lt/gazas/naujiena/gatve/mobilumo-eksperte-apie-tai-kodel-verta-keisti-keliavimo-iprocious-trecdalis-vilniaus-mokyklu-ir-darzeliu-patenka-i-padidinto-triuksmo-zonos-221-1208550>

Įvairiose TV programose akcentuojama sveika gyvensena, atliekų perdirbimas, tačiau sistemingai įvairiais lygmenimis kaip įgyvendinti tvaraus vystymosi tikslus kasdienėje aplinkoje nėra nuolatos ir sistemingai akcentuojama kaip privaloma, sudedamoji atsakingo piliečio gyvenimo dalis.

Neformalus mokymasis vyksta įvairiose atvirose ir uždaroje „Facebook“ grupėse, kuriose diskutuojama ir skatinama įgyvendinti tvaraus gyvenimo principus (be atliekų judėjimas, ekologiški produktai, ekologiškas maistas, ekologiškos idėjos, augantys vaikai ir kt.)

3.3.Vietos, regiono, nacionalinės iniciatyvos

Įdiegus naują konteinerių užstatymo sistemą, Lietuvai pavyko grąžinti konteinerius: 34% (PET) iki konteinerių indėlių sistemos, 74,3% pirmųjų metų pabaigoje, 91,9% antrųjų metų pabaigoje. Iki 2016 m. pabaigos 99,8% Lietuvos visuomenės žinojo apie indėlių sistemą, o 89% bent kartą ją naudojo. 58% vartotojų pranešė apie perdirbimą daugiau, o 78% mano, kad užstato sistema yra gera ir būtina.

NVO iniciatyva:

Darykime tai „Darom pasaulį“ yra tarptautinė organizacija, vienijanti 113 pasaulio šalių. Iki šiol Lietuva sukaupė didžiausią patirtį organizuojant masinius aplinkos valymus visame pasaulyje. Idėjos autoriai buvo estai, tačiau Lietuva buvo viena pirmųjų šalių, prisijungusių prie judėjimo. Kampanija DAROM yra vienas didžiausių renginių Lietuvoje, kuris ne tik atkreipia dėmesį į aplinkosaugos problemas Lietuvoje ir visame pasaulyje, bet ir skatina savanorystės jausmą, socialinę atsakomybę ir pilietiškumą. Įžymūs žmonės, skatinantys laikytis tvarumo tikslų⁵⁴.

Savivaldybės iniciatyva:

⁵⁴ <https://www.15min.lt/m/id/vardai/lietuva/kaip-zinomi-zmones-prisideda-prie-ekologijos-tik-perdirbtas-tualetinis-popierius-ir-jokiu-maiseliu-1050-1208390>

Kauno miesto savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos skyrius⁵⁵ įgyvendina visuomeninius aplinkosauginio švietimo planus, kuriais siekiama ugdyti ekologinį visuomenės mąstymą ir palankų poreikį ugdyti aplinkybes. Projektų, finansuojamų iš savivaldybių specialiųjų aplinkos apsaugos programų, tikslais. Daugiausia projektai orientuoti į jaunimo skatinimą plėtoti aplinkosaugos problemas nei suaugusieji. Suaugusiųjų neformaliame švietime tvarumo idėjų įgyvendinimas pasireiškia pavienėm iniciatyvoms neformaliame sektoriuje.

Nacionalinio lygio iniciatyva:

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija⁵⁶ skelbia, kad 2019 m. spalio 12 d. kiekvienas fizinis asmuo, įsigijęs mažesnio išmetamųjų teršalų kiekio transporto priemonę gauna 1000 eurų kompensaciją. Kompensacija bus mokama iš Klimato kaitos programos. Pajamų išmoką (kompensacijos išmoką) administruos Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra (EPMA)⁵⁷.

Verslo iniciatyva:

„LIDL Lietuva“, pirmasis iš didžiausių šalies mažmeninės prekybos tinklų, paskelbė atsisakantis vienkartinių plastikinių pirkinių maišelių.

4. Suaugusiųjų pedagogų poreikiai ir gebėjimai tobulinti tvarumą

Mes išanalizavome suaugusiųjų švietėjų tyrimų atsakymus (tikslas buvo išsiaiškinti apie poreikius ir kompetencijas tvarumo tema). Analizei naudojome klausimyną ir interviu. Pagrindiniai rezultatai kaip išvados ir svarbūs paaiškinimai iš žemiau pateikto interviu.

„Suaugusiųjų švietimo institucinis tvarumo įgyvendinimas nėra oficialiai reglamentuojamas ir nėra jokių papildomų išlaidų, pavyzdžiui, perkant ekologišką popierių, kuris yra brangesnis. Dėl šios priežasties suaugusiųjų švietimo paslaugų teikėjai renkasi pigesnę administravimo išlaidų panaudojimo būdą. Mes taip pat matome, kad turime tik strategines dideles idėjas apie tvarumą, tačiau Lietuvos švietimo ministerija neskatina ir neteikia gairių ir papildomo mokymo, mokymosi ir finansų tvariam darbui. Manau, kad ši strategija visada turėtų būti pagrįsta finansais, ir man jos trūksta. Mes, kaip institucija, turime galvoti, kaip sutaupyti pinigų, bet ne aplinką, todėl renkames pirkti plastikinius maišelius į šiukšliadėžes, bet ne ekologiškus maišus “.

55 <http://www.kaunas.lt/aplinka/aplinkosauginio-svietimo-projektai/>

56 <https://am.lrv.lt/lt/naujienos/darnus-vystymasis-lietuvoje-pazanga-ir-prioritetai>

57 <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tersiantiems-aplinka-specialus-aplinkosaugos-kursai-56-1212920>

„Mūsų suaugusiųjų švietimo centras dalyvauja konferencijose, renginiuose, skirtuose tvarumui. Tačiau manau, kad nepakanka suvokti svarbą ir nereikia apie tai kalbėti. Atrodo, kad tvarumas nėra mūsų tema, nes nesuprantama mūsų nuomonė ir požiūris. Žinoma, mes organizuojame veiklą ir seminarus apie sveiką gyvenimo būdą, bet tik tai. Mūsų tikslinė grupė – suaugusieji ir jiems yra įdomu tik tai, kas jiems naudinga tiesiogiai “

„Prisimenu tuos laikus, kai parduotuvėje neradai plastikinio maišelio, o duona buvo suvyniota į popierių, bet ne į plastikinį maišelį. Vis dėlto aš visą laiką stengiuosi pirkti tiesiogiai iš ūkininkų (pieno, kiaušinių, bulvių ir pan.), nes tikiu, kad remiu ne tik vietinius ūkininkus, bet ir taupau išteklius iš papildomo transportavimo. Mano gyvenimo būdas visada buvo grindžiamas tvarumu ir aš, kaip suaugusiųjų švietėja, visada rodžiau pavyzdį. Tvarumas praeityje buvo normalu, o ne madinga kaip dabar. Tvarumas prieš penkiasdešimt metų buvo paremtas tikru ryšiu su gamta, o ne tokiu dideliu vartojimu ir poreikiais kaip šiais laikais “.

„Mes, suaugusiųjų švietėjai, patys turime mokytis ir ieškoti informacijos, suaugusiųjų mokymo programose nėra specialių programų, kurios orientuotos į tvarumą. Jei norime kalbėti apie tvarumą su suaugusiais, turime paruošti mokymosi medžiagą, į mokymo turinį nėra integruoto tvarumo “.

Kiekybiniai tyrimai patvirtina, kad suaugusiųjų švietėjai turi turėti mokomosios medžiagos ir patarimų, kaip įkvėpti, organizuoti neformaliojo mokymosi veiklą suaugusiems, naudojant tvarų požiūrį, tvarias idėjas, tikslus ir medžiagą.

Tvarumo tema yra kažkas, apie ką visi kalba neformalioje, savaiminio mokymosi veikloje, ką nors daro, tačiau niekas neturi sistemingai tvarios gyvenimo kultūros formulavimo vizijos. Suaugusiųjų švietėjai turėtų jausti didesnę atsakomybę bendruomenėje ir siūlyti institucinius, bendruomeninius pokyčius. Jaunesnių suaugusiųjų pedagogai labiau įsitraukia į tvarumo temą ir supranta, kaip svarbu naudoti įgūdžius, padedančius gyventi ateities kartoms.

Taip pat kaip gerus pavyzdžius galime paminėti keletą projektų-iniciatyvų, įgyvendintų suaugusiųjų švietime:

- Vilniaus Gabrielės Petkevičaitės-Bitės suaugusiųjų mokymo centras⁵⁸ įgyvendindamas projektą „Suaugusiųjų švietimo stiprinimas siekiant tvaraus vystymosi Baltijos regione“ nustatė, kad teorinėmis žiniomis ir praktika pagrįsti mokymai yra tinkamiausias būdas mokytis darnaus vystymosi. Tarpdisciplininis formaliojo švietimo institucijų, vietos administracijų ir pilietinės visuomenės organizacijų sutelkimas sukuria bendruomenės jausmą, sustiprintą įkvepiančiais individualiais pavyzdžiais.
- Kėdainių profesinio rengimo centras turi mokinių iniciatyvą mokykloje surinkti tuščius vaisvandenių butelius, o vėliau jie pasikeičia į pinigų, kurie naudojami mokyklos reikmėms.

Išvada:

58 <http://www.gpbite.eu/lt/projektine-veikla/nordplus-adult-2017/195-suaugusiuju-svietimas-darniam-vystymuisi>

Dažniausiai tvarumo klausimai įgyvendinami vietinėmis iniciatyvomis. Mes radome įvairius esamus neformalius ir neoficialius būdus/metodus, kurie sutelkė dėmesį į bendruomenių mąstymą ir gyvenimą, atsakingą už ateitį. Tvarus požiūris į aplinką suaugusiųjų švietime Lietuvoje yra įgyvendinamas skirtinguose lygmenyse, analizė atskleidė, kad nacionalinis, regioninis tvarumo ir įgyvendinimo tvarumo reguliavimas yra deklaratyvus. Lietuvoje egzistuoja didelės teorinės aplinkosaugos problemos, kurios grindžiamos gamta, o mažiau - žmonėmis. Nėra aiškiai apibrėžta, kaip visi dokumentai koreliuoja su plėtra praktikoje.

REKOMENDACIJOS ar dalykai, kuriuos reikėtų patobulinti:

Suaugusiems:

-vadovautis atsakingo gyvenimo ir vartojimo filosofija

Suaugusiųjų švietėjams:

- rasti būdą, kaip sukurti aplinką, kurioje suaugusieji galėtų išmokti tvaraus gyvenimo įgūdžių

Suaugusiųjų švietimo įstaigai:

-sukurti atmosferą, taisykles, praktiką tvarumui įgyvendinti profesiniame gyvenime

-sukurkite atmosferą, kurioje ugdytūsi neformalių suaugusiųjų kompetencijos gyventi tvariai.

Švietimo politikams:

-pradėti pokyčius ir skleisti galimybes įgyvendinti tvaraus gyvenimo idėjas praktikoje- sukurti infrastruktūrą tvariam transportui (pvz., dviračiams).

ŠVEDIJOS TVARUMO ELEMENTAI ŠVIETIME

„Tvaraus vystymosi tikslas - pagerinti gyvenimą nepažeidžiant ateities kartų. Tai ne tik rūpinimasis pasaulio žmonėmis šiuo metu, bet ir pagalba atsakingai ir pagarbiai - nešvaistant išteklių ar neišnaudojant mūsų planetos apribojimų“.

**Ambasadorius Olofas Skoog, nuolatinis Švedijos
atstovas Jungtinėse Tautose**⁵⁹

1. Švedijos nacionalinė darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo politika

Švedija labai palankiai įvertino tai, kad istoriškai buvo patvirtinta Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m.-universalio ir keičianti sistema skurdui panaikinti ir tvariam vystymuisi, o JT vadovaujamas daugiašališkumas-sėkmingas. Švedija aktyviai dalyvavo rengiant darbotvarkę. Švedija yra ilgametė JT partnerė kovojant su skurdu ir tvariu vystymusi. Švedija yra viena iš didžiausių žaliojo klimato fondo įnašų vienam gyventojui ir yra įsipareigojusi imtis veiksmų, susijusių su su klimatu susijusiais TVT.

Švedijoje visi ministrai yra atsakingi už SDG įgyvendinimą. Be to, vyriausybė netgi paskyrė „Agenda 2030“ delegaciją, kad galėtų parengti nacionalinį planą. Svarbų vaidmenį turi atlikti visos visuomenės dalys, nesvarbu, ar tai būtų asociacijos, įmonės, viešasis sektorius ar pavieniai asmenys. Švedijos vyriausybė turi ambicijų vadovauti ir įgyvendinti darbotvarkę iki 2030 m. Švedija yra pasirengusi prisidėti prie veiksmingo ir nuoseklaus darbotvarkės įgyvendinimo nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu⁶⁰.

Pasak ambasadoriaus Olofo Skoog, nuolatinio Švedijos atstovo Jungtinėse Tautose, Švedija yra šešta pagal dydį finansinė JT įnašinė. Be to, Švedija, būdama integracijos, darnos ir socialinės gerovės pagrindu sukurta visuomenė, gali padaryti daugiau įtakos kurdama daugiau galimybių ir ugdydama talentus. Nemokamas švietimas yra vienas iš pavyzdžių. Išlaisvinant tėvus ir vaikus nuo išlaidų, atsiranda daugiau galimybių naujiems talentams tobulėti ir prisidėti prie šalies ekonomikos augimo ir gerovės.

59 <https://www.saccny.org/2018/10/25/how-sweden-leads-in-sustainable-development/>

60 <https://www.regeringen.se/4aa971/contentassets/a89f9284fc3e4303b6049b49dd3dfa57/sdg-final.pdf>

Švedija nori būti lydere įgyvendinant 2030 m. Darbotvarkę - tiek nacionaliniu, tiek pasauliniu mastu. Darbotvarkė iki 2030 m. apima laipsnišką Švedijos socialinio modelio, kaip modernios ir tvarios gerovės valstybės, perėjimo procesą. Tai taip pat būtina, kai visi visuomenės dalyviai jaučia didelę atsakomybę. Nuosavybė ir dalyvavimas laikui bėgant vystosi ir gilėja. Bendras išipareigojimas, paremtas žiniomis ir įžvalgomis, nuo vietinio iki nacionalinio lygio, sukuria reikiamą pagrindą.

Veiksmingas 2030 m. Darbotvarkės įgyvendinimas parodomas sprendimais ir priemonėmis, susijusiomis su kasdiene veikla ir esamais valdymo procesais. Sustiprintas visų veikėjų bendradarbiavimas, kurio prireiks įgyvendinant darbotvarkę iki 2030 m., sustiprina pagrindines Švedijos visuomenės vertybes ir sanglaudą. Tai padidina Švedijos, kaip žinių ir naujovių šalies, konkurencingumą ir leidžia Švedijai prisidėti pasauliniu lygiu.

Tarptautiniu mastu Švedija stengiasi stiprinti bendradarbiavimą ir naujas partnerystes tarp šalių, verslo, socialinių partnerių, pilietinės visuomenės organizacijų ir žinių visuomenės įvairiose pasaulio dalyse. Švedijos dėmesys ir indėlis yra teisingas ir tvarus pasaulinis vystymasis. Vyriausybė vykdo plataus užmojo darnos politiką, kurios esmė yra teisių ir neturtingų žmonių perspektyva. Solidarumas yra kertinis šio darbo akmuo. Vietos lygmens dalyvavimas yra labai svarbus. Lyčių lygybė ir visiškas moterų ir mergaičių teisių įgalinimas yra būtina sąlyga Švedijoje ir pasaulyje įgyvendinti Darbotvarkę iki 2030 m.

Švedijos socialinio modelio esmė yra ilga bendradarbiavimo tradicija tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu, o tai yra labai svarbu įgyvendinant darbotvarkę iki 2030 m. 2016 m. buvo sukurta daug įvairių suinteresuotųjų šalių platformų ir partnerystės, turinčios įtakos darbotvarkei.

Švedija turi palankią pradinę darbotvarkę iki 2030 m. Ramios ir demokratinės sąlygos ilgą laiką apibūdino šalį ir leido plėtoti įvairių visuomenės veikėjų - politinių, ekonominių ir socialinių - bendradarbiavimo kultūrą. Ekonomikos augimas laikui bėgant buvo stiprus. Jis remiasi dinamišku privačiu sektoriumi, turinčiu tarptautinę perspektyvą. Socialiniai partneriai buvo gerai organizuoti ir aiškiai sutelkė dėmesį į derybas, kad rastų sprendimus. Demokratinio ir politinio keliu Švedija sugebėjo sukurti gerovės modelį, kurio tikslas ir galimybė visiems gyventojams užtikrinti sveikatos priežiūrą, mokyklą ir mokslą, būstą ir darbą.

Nuo dešimtojo dešimtmečio ir 1992 m. Rio de Žaneire vykusios Jungtinių Tautų aplinkos ir plėtros konferencijos Švedija aktyviai dirbo tvarumo klausimais vietos, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis.

Pastaraisiais metais migracijos politika ir pabėgėlių padėtis Švedijos darbotvarkėje buvo svarbūs tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu požiūriu, siekiant palengvinti gerai veikiančią migraciją.

Kalbant apie klimato tikslą, Švedijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija nuo 1990 m. iki 2015 m. sumažėjo 25 proc.

Švedija susiduria su keliais iššūkiais, siekdama užtikrinti, kad būtų pasiekti tikslai ir uždaviniai. Ne mažiau svarbu yra rasti būdų, kaip greitai ir veiksmingai prisidėti prie tvarios energijos ir klimato

kaitos atsparių būdų tiek Švedijoje, tiek kitose pasaulio dalyse ir pasiekti tvarių jūrų ir jūrų išteklių tikslus. Švedija susiduria su dideliais iššūkiais, susijusiais su tikslu pasiekti tvarų vartojimą ir gamybą Švedijoje ir užsienyje. Namuose Švedija taip pat susiduria su daugybe iššūkių, susijusių su nelygybe: sumažinti pajamų skirtumus (įskaitant moterų ir vyrų tą patį darbą), padidinti tam tikrų pažeidžiamų grupių disponuojamas pajamas ir pasiekti sveikatos lygybę bei lygias galimybes mokytis. Žmonėms su negalia, pabėgėliams ir kitiems migrantams bei kai kuriems vyresnio amžiaus ir jauniems žmonėms sunkiau įsitvirtinti darbo rinkoje. Švedijoje vis dar yra nemažai iššūkių siekiant lyčių lygybės⁶¹.

61 <https://sustainabledevelopment.un.org/memberstates/sweden>

2. Organizacijos, atsakingos už darnaus vystymosi mokymąsi

Švedijos aukštojo mokslo taryba, siekdama integruoti SDG į mokymosi procesą, sukūrė įvairią medžiagą (skaitmenines platformas, plakatus, vaidmenų žaidimus, knygas, filmus ir kt.), skirtą vidurinei mokyklai ir gimnazijai, pradinei mokyklai ir ikimokyklinei mokyklai. Ji taip pat organizuoja seminarus ir praktinius užsiėmimus visoje šalyje, kad padėtų mokytojams integruoti temą į savo pedagoginius planus.

Yra nemažai institucijų, atsakingų už SDG mokomosios medžiagos kūrimą ir reklamavimą. Keletas pavyzdžių:

- Mokomąją medžiagą mokyklų ir ikimokyklinio ugdymo mokytojams parengė Švedijos aukštojo mokslo taryba⁶²
- Mokymo kursus, podcast'us, konferencijas ir paskaitas mokytojams (įskaitant suaugusiųjų švietimą) veda Geteborgo darnaus vystymosi centras (GMV) Geteborgo universitete⁶³
- Specialūs kursai kiekvienam tikslui⁶⁴
- nemokamos paskaitos apie SDG, kurias veda mokslininkai⁶⁵
- Podcast'ai⁶⁶
- Interneto portalas⁶⁷
- Švedijos JTVP misija yra didinti jaunimo ir suaugusiųjų žinias apie SDG⁶⁸

3. Suaugusiųjų pedagogų kompetencijos ir poreikiai

Apklausa buvo dalijamasi tarp įvairių suaugusiųjų švietėjų, švietimo asociacijų ir gimnazijų atstovų. Apskritai Švedijoje visuomenės informuotumas klimato kaitos ir tvarumo srityje yra labai aukštas. Tiek namų ūkiai, tiek asmenys kasdieniame gyvenime ir darbe taiko išmaniuosius klimato sprendimus. Naujausiais duomenimis, Gretos Thunberg kampanija paveikė kiekvieną trečiąjį

62 https://www.utbyten.se/globalassets/2.-program/den-globala-skolan/dgs-LHU-i-styrdokumenten-2017_webb.pdf

63 <https://gmw.chalmers.gu.se/globala-malen-ny>

64 <https://gmw.chalmers.gu.se/globala-malen/lararfortbildning-om-fn-s-globala-hallbarhetsmal>

65 <https://gmw.chalmers.gu.se/globala-malen/forelasningsserie-om-fn-s-globala-hallbarhetsmal>

66 <https://urplay.se/program/198537-larlabbet-larande-for-hallbar-utveckling>

67 <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>

68 www.se.undp.org

Švedijos gyventoją. Tvaraus požiūrio politika mokoma ir įgyvendinama dar ikimokykliniame amžiuje ir mokykloje. Pedagogų reikmėms yra daug medžiagos.

Daugelyje švietimo įstaigų vyksta įvairūs renginiai, skirti SDG, pvz., teatro spektakliai, renginiai ir tvarumo dienos, kuriose dalyvauja ir studentai, ir mokytojai. Mokytojai gali naudoti turimą SDG medžiagą, kad ją integruotų į savo kursus, studijų ir mokymosi planus, tačiau tai nėra privaloma. Taip pat verta paminėti, kad tokia integracija priklauso nuo asmeninių žinių apie SDG, aplinkosauginio raštingumo ir jos taikymo asmeniniu lygiu. Apklausti studijų vadovai ir mokytojai (dažnai turintys imigrantų kilmės ar naujokų Švedijoje) svarstė apie tai, kad jie apie tai labai mažai žino ir laikosi tik bendros valstybės politikos aplinkosaugos klausimais (pvz., perdirbimo, viešojo transporto naudojimo ir energijos taupymo).

4. Išvados

Švedijoje visuomenės sąmoningumas ir tvarių sprendimų taikymas yra labai aukštas. Yra daug mokomosios medžiagos asmenims, studentams, įmonėms ir institucijoms. Mokymosi medžiaga yra įvairi ir turtinga. Tačiau tarp apklausos respondentų buvo nustatytas poreikis spausdintoje medžiagoje ir vadovėliuose. Visų pirma, mokymosi būrelių, švedų kalbos kursų ar gimnazijos kursų mokytojai, dirbantys su suaugusiais ar imigrantais, pabrėžia, kad reikia turėti spausdintos medžiagos, kad ji būtų naudojama mokiniams ugdyti.

Imigrantai ar naujai į Švediją atvykę asmenys turi mažiau žinių apie tvarų gyvenimo būdą ir yra mažiau entuziastingi jį taikyti. Todėl reikia nukreipti juos į konkrečią literatūrą ir informaciją jų kalba. Informacija turi būti paprasta, lengvai suprantama ir naudojama.

Suaugusiųjų švietimas tvarumo srityje Nyderlanduose

1. Anotacija

Atvejo tyrimo tikslas: **išanalizuoti, kaip darnaus vystymosi tikslai įgyvendinami Nyderlandų suaugusiųjų neprofesinio švietimo sektoriuje**

Tikslai:

- Suaugusiųjų švietėjų poreikių ir kompetencijų nustatymas
- Geros suaugusiųjų švietimo tvarumo praktikos įtvirtinimas
- Lyginamoji suaugusiųjų švietimo metodų ir praktikos sėkmės veiksnių ir iššūkių analizė individualiai ir organizaciniu požiūriu
- Situacijos su suaugusiųjų tvarumo ugdymu Nyderlanduose analizė trimis lygmenimis: vietos, regioniniu ir nacionaliniu
- Lyginamoji suaugusiųjų švietimo tvarumo analizė skirtingose ES šalyse
- Įvadas galutiniams projekto intelektiniams rezultatams (vadovas/vadovas tvaraus vystymosi suaugusiųjų švietėjams)

Metodika: apklausos, nuodugnūs interviu su suaugusiųjų švietėjais, stebėjimai klasėje, protų šturmo sesijos su suaugusiųjų švietėjais.

Tikslinė grupė: suaugusiųjų pedagogai, dirbantys (vakarinėse) mokyklose, bendruomeninėse kolegijose, liaudies aukštosiose mokyklose, kolegijose ir universitetuose, bibliotekose, mokymosi visą gyvenimą centruose ir suaugusiųjų švietimo centruose.

Rezultatai: Nyderlanduose, ypač jaunų suaugusiųjų, sąmoningumas ir motyvacija siekti tvarumo yra aukšti. Tačiau trūksta konkretnių žinių ir įgūdžių, ypač praktinių patarimų, kaip sumažinti individualų anglies dvideginio kiekį.

Išvados: Suaugusiųjų pedagogai turi pakankamai žinių apie tvarius tikslus ir gyvenimo būdą, tačiau jie turi lavinti komunikacinius įgūdžius, kad susidorotų su savo auditorijos (ypač vyresniosios kartos) aplinkos skepticizmu, ir įvaldytų praktinius įtikinimo ir elgesio keitimo metodus.

2. Nacionaliniuose dokumentuose ir strategijoje analizuojamas tvarumo reguliavimas

Pasak Nyderlandų statistikos agentūros⁶⁹(CBS), „tvarus vystymasis yra vystymasis, atitinkantis dabartinės kartos gyvenimo poreikius, nepakenkiant ateities kartoms. Tai susiję su ekonominiais, socialiniais ir aplinkos poreikiais. Pavyzdžiai yra švari aplinka, biologinė įvairovė gamtoje, gerai išsilavinę ir sveiki gyventojai, gerai veikiantys socialiniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas. Nyderlandai užima lyderio pozicijas žiedinės ekonomikos ir tvarių viešųjų pirkimų srityje. Pažanga daroma ir kitose aplinkosaugos temose, tačiau taip pat yra kur tobulėti. Tokią išvadą Europos Sąjunga padarė kas dvejus metus įgyvendindama ES aplinkos politiką 2019 m. ES vadina Nyderlandus „viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimo pavyzdžiu“ žiedinės ekonomikos srityje.

Nyderlandų nacionalinė vyriausybė (Rijksoverheid⁷⁰) remia tvarų ekonomikos augimą įvairiomis subsidijomis verslininkams. Subsidijas tvariam verslui galima rasti Nyderlandų įmonių agentūros svetainėje (Rvo.nl). 2050 m. ekonomika turi būti tvari, neutrali klimatui, žiedinė ir įtrauki. Todėl nė viena įmonė negali ignoruoti tvaraus verslo. Ir tai yra gera žinia, nes tvarus verslas ne tik duoda aplinkosauginę ir socialinę naudą, bet ir teikia finansinę naudą. Įmonės, diegiančios inovacijas tvariame versle, paverčia savo įmonę ateitimi ir yra patraukli dabartiniam ir būsimam personalui. Tvarus verslumas - tai socialinės, ekologinės ir ekonominės vertės kūrimas - 3P: žmonės, planeta, pelnas⁷¹ (arba klestėjimas).

Žaliųjų viešųjų pirkimų sutarčių skaičius jau yra didesnis nei Komisijos rekomendacija. Nyderlanduose įsigalėjo konkursas su aiškiais ir tvariais reikalavimais. Be to, mes taip pat tinkamai naudojame ekologiškus mokesčius, kad išspręstume klimato ir aplinkos problemas. Kalbant apie vandens ir oro kokybę bei gamtos išsaugojimą, Europa mato „tam tikrą pažangą“ Nyderlanduose, bet taip pat „yra kur tobulėti“. Vyriausybė taip pat labai stengiasi imtis veiksmų. Pavyzdžiui, Nyderlandai bendradarbiauja su vandens partneriais, kad pagerintų kokybę, kad vėliausiai iki 2027 m. atitiktų Vandens pagrindų direktyvą (Rijksoverheid).

Smulkusis verslas mūsų šalyje tampa vis labiau apykaitinis, o komunalinių atliekų perdirbimo rodiklis yra vienas didžiausių ES. Įvairios privataus verslo iniciatyvos siūlo daryti verslo ir socialinį poveikį tvaraus gyvenimo principų įgyvendinimui.⁷²

Vis daugiau įmonių susieja savo tvarumo strategiją su darnaus vystymosi tikslais (SDG). Skirtingų sektorių įmonės imasi konkrečių veiksmų. Remiantis centrinės vyriausybės ir Nyderlandų savivaldybių asociacijos (VNG) metine ataskaita, Nyderlandai pagal pažangą užima vienuoliktą vietą TVT . Remiantis ataskaita, mūsų iššūkiai pirmiausia susiję su atsakinga gamyba ir vartojimu (12 SDG), kova su klimato kaite (SDG 13) ir vandenynų apsauga (SDG 14).
<https://www.sdgsonstage.nl/artikel/sdgs-praktijk-voorbeelden>

69 <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-duurzaamheid>

70 <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2019/04/05/nederlands-milieubeleid-gooit-hoge-ogen-in-europees-verband>

71 <https://www.duurzaambedrijfsleven.nl/duurzaamheid>

72 <https://duurzaamheid.nl/>

3. Organizacijos, atsakingos už tvarų vystymąsi

Milieu Centraal yra praktinis tvarių patarimų ir pasiūlymų vadovas. Kaip galiu izoliuoti grindis ir ką sutaupyti? Kas yra klimatui palankus patiekalas? Kiek didelis yra skrydžio poveikis? Kur palikti seną vaizdą juostą? Naudodami „Milieu Centraal“ sužinosite, ką galite padaryti patys ir kaip į tai žiūrėti. „Milieu Centraal“ buvo pradėtas kurti 1998 m., Tuometinės Aplinkos ministerijos (VROM) iniciatyva. Aplinka Centrinė buvo atsakymas į klausimą: kas užtikrina, kad namų ūkiai gautų geros informacijos, padedančios jiems pasirinkti tvariai? Dešimtojo dešimtmečio viduryje diskusijos, tokios kaip kavos puodeliai, palyginti su vienkartiniais puodeliais, vienkartinėmis sauskelnėmis ar medvilninėmis sauskelnėmis ir apie tai, ar chloras vaidino svarbų vaidmenį namų ūkyje⁷³ davė rezultatų. Kiekvienas gali rasti informacijos, kaip gyventi tvariai ir kaip sumažinti savo poveikį Žemei.

Beveik kiekvienas sektorius ir organizacija rodo ar siūlo, kaip gyventi tvariai. Pavyzdžiui:

- Olandijos kosmetikos asociacija⁷⁴ pateikia atsakymus į dažniausiai užduodamus klausimus apie (mikro) plastiką kosmetikoje
- Nederland Schoon⁷⁵ pateikia informaciją apie šiukšles
- Plastikinės sriubos fondas⁷⁶ organizuoja kampanijas prieš šiukšles, pavyzdžiui, Pasaulinę valymo dieną
- Šiaurės jūros fondas⁷⁷ kasmet organizuoja paplūdimio valymo turą
- Wageningeno universitetas⁷⁸ atlieka plastiko jūroje ir jo poveikio gyvūnams tyrimus
- Vandenyno valymas⁷⁹ kuria ir tobulina valymo sistemas, skirtas išvalyti tai, kas jau teršia mūsų vandenynus, ir perimti plastiką pakeliui į vandenyną upėmis.

Yra keletas svetainių ir organizacijų, kuriose, pavyzdžiui, pateikiamos naujienos apie tvarumo įgyvendinimą kasdieniame gyvenime⁸⁰.

73 <https://www.milieucentraal.nl/>

74 [Nederlandse Kosmetika Vereniginghttps://www.nederlandschoon.nl/](https://www.nederlandschoon.nl/)

75 [Nederland Schoonhttps://www.ncv-cosmetica.nl/faq/plastic-deeltjes-microplastics-cosmetica](https://www.ncv-cosmetica.nl/faq/plastic-deeltjes-microplastics-cosmetica)

76 [Plastikinės sriubos fondashttps://www.plasticsoupfoundation.org/](https://www.plasticsoupfoundation.org/)

77 [Stichting Noordzeehttps://www.noordzee.nl/](https://www.noordzee.nl/)

78 [Wageningeno universitetas https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/marine-research/show-marine/Plastic-afval-in-zee.htm](https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/marine-research/show-marine/Plastic-afval-in-zee.htm)

79 Vandenyno valymas <https://theoceancleanup.com/>

80 <https://www.duurzaamnieuws.nl/>

4. Visuomenės informuotumas apie klimato kaitą ir tvarumą Nyderlanduose

Nuo 2018 m. Nyderlanduose padidėjo visuomenės dėmesys klimato kaitai ir tvarumui, tačiau žmonėms vis dar atrodo sunku pakeisti savo elgesį ir gyvenimo būdą tvariai. Remiantis „Milieu Centraal“ atliktu tyrimu, kuriame dalyvavo 1000 olandų nuo 18 iki 81 metų, 78% olandų nešasi savo krepšį į maisto prekių parduotuves, 77% atskiria atliekas, o 75% termostatą įjungia 15 laipsnių temperatūra naktį. Kalbant apie maistą, 66% respondentų nori pakeisti karvės pieną sojos pienu ir kitais daržovių gėrimais, o 60% bando dažniau valgyti vegetarišką maistą. Be to, 62% teigė, kad maudosi duše mažiau nei 5 minutes, o 46% indaplovę naudoja ekologinėje programoje.

Daugelis respondentų jaučiasi kvaili ir kalti, kai nesugeba elgtis tvariai. Pavyzdžiui, 40% olandų jaučiasi kvaili, kai pamiršta maisto prekių krepšį, o 34% jaučiasi kalti, kai neturi galimybės atskirti atliekų. Tai dažniau pasitaiko trijuose didžiausiuose Nyderlandų miestuose, kur 40% žmonių neturi erdvės atskirti atliekų, palyginti su 8% kitų Nyderlandų.

Tik 15% apklaustųjų apgailestauja, kad geria pieną, o 21% - mėsos valgymą. Mėsos valgymo priežastis yra ta, kad dauguma olandų mano, kad daržovių dieta yra vargšų maistas. Tačiau šis įsitikinimas yra mažiau ryškus jaunesniems (18–24 metų) ir aukštesnio išsilavinimo žmonėms. 72% aukšto išsilavinimo žmonių, palyginti su 29% mažai išsilavinusių žmonių, renkasi vegetarišką maistą.

Daugumos dalyvių, paklaustų apie patvaresnio gyvenimo būdo patarimus, paminėjo LED apšvietimą, mažesnę mėsos valgymą, greitesnę prausimąsi duše, mažiau prekių pirkimą, atliekų rūšiavimą, važiavimą dviračiu ir naktinį šildymą.

„Motivation International“ atliko dar vieną tvarumo tyrimą tarp jaunų Olandijos piliečių (nuo 25 iki 35 metų). Remiantis rezultatais, pusė dalyvių mano, kad kasdieniniame gyvenime svarbu padaryti tvarius sprendimus. Tačiau tik 2% pasivadino darnaus gyvenimo būdo pirmtakais, 19% laikosi šios tendencijos, o likusieji neplanuoja keisti savo dabartinio gyvenimo būdo. Atliekant šį tyrimą taip pat nustatyta, kad atliekų rūšiavimas tapo įprastu įpročiu, o 80% respondentų apie tai turi pakankamai žinių ir yra patenkinti savo elgesiu: šioje srityje mažai ką galima tobulinti.

Tačiau 75% respondentų nėra patenkinti savo būsto tvarumu. Dauguma respondentų namuose šildo 19–20 laipsnių temperatūrą, 72% naudoja energiją taupantį apšvietimą ir turi dvigubo stiklo langus, tačiau tik 15% namuose turi saulės kolektorių. 29% svarsto galimybę įrengti saulės kolektorių, o 46% ieško kitų galimybių pagerinti savo namų tvarumą. Jiems reikia daugiau informacijos apie energijos taupymą namuose ir šildymo, elektros prietaisų ir saulės kolektorių pasirinkimą.

Drabužių tvarumas taip pat yra populiarus tema tarp 25-35 metų amžiaus žmonių. Senų drabužių perdavimas perdirbti jau yra nusistovėjęs įprotis (tai daro 81 proc.), Tačiau dėvėtų drabužių perka tik 12 proc. 78% respondentų nori ilgiau naudotis drabužiais, tačiau drabužių taisymas yra mažiau populiarus (39%).

Palyginti su kitomis temomis, respondentai vegetariško maisto nesureikšmino. 84% respondentų nevalgo mėsos bent kartą per savaitę, o 67% - bent 4 kartus per savaitę. Tiems, kurie tai daro reguliariai, ketinimas nustoti valgyti mėsą yra mažas. Tačiau žmonės minėjo, kad norėtų sužinoti daugiau skanių vegetariškų receptų. Žinios apie tvarią maisto gamybą yra palyginti menkos: 42% nori pirkti tvaresnį maistą, tačiau jiems neteikia pirmenybės, o ne maisto kokybei, skoniu ir kainai.

Mobilumas yra sunki respondentų tema. 25–35 metų amžiaus žmonių ketinimas naudoti tvaresnį transportą yra palyginti mažas. Dauguma jų turi pakankamai informacijos apie tvarų transportavimą, tačiau nemato galimybės pakeisti savo transporto modelio. Pusė jų dviračiu važiuoja 2–3 km atstumus, o 25%-automobiliu. 46% skrido per pastaruosius metus, 10% - du kartus ir 13% - daugiau nei du kartus.

Apskritai olandai labai gerai moka rinktis tvariai, kai jie taip pat padeda sutaupyti pinigų (pvz., sumažinti energijos sąnaudas) arba yra naudingi jų sveikatai (važinėjant dviračiu, valgant daržoves). Kai pasirinkimui reikia didelių investicijų (pvz., saulės kolektorių) ar gyvenimo būdo pakeitimų (pvz., nustokite skraidyti ar valgyti mėsą), elgesio keitimas tampa problematiškesnis. Daugeliu atvejų netrūksta žinių ir informacijos apie tvarius pasirinkimus. Tikrai trūksta motyvacijos ir pasiryžimo keisti esamus mitybos įpročius ir judėjimo įpročius.

5. Suaugusiųjų švietimo tvarumas Nyderlanduose vietos, regioniniu ir nacionaliniu lygmenimis

Nacionalinis lygis

Tvarumas⁸¹ yra oficialios suaugusių migrantų integracijos ir natūralizacijos programos Nyderlanduose dalis. Šiuose kursuose aptariamos temos paprastai yra sutelktos į tris temas:

- 1) **Mobilumas:** važiuoti dviračiu ir traukiniu užuot vairavus automobilį ar skridus;
- 2) **Energija:** izoliuoti namus, sumažinti šildymą ir trumpesnę maudymąsi duše;
- 3) **Maistas:** sumažinti mėsos vartojimą ir valgyti daugiau vegetariško maisto.

Visos trys temos sulaukia didelio studentų susidomėjimo ir komentarų. Tačiau sunku išmatuoti, kaip šios diskusijos yra veiksmingos keičiant jų elgesį ir formuojant tvaraus gyvenimo būdo įpročius. Apklausos duomenys rodo, kad Nyderlandų migrantų skepticizmas dėl tvarumo tikslų yra didesnis, palyginti su vietos gyventojais. Panašu į autochtonišką populiaciją, pagrindinė priežastis, kodėl nesilaikoma tvaraus gyvenimo būdo, atrodo, yra ne žinių trūkumas, o sunkumai integruoti tvarius įpročius į kasdienį gyvenimo būdą.

81 Tvarus Nyderlandų monitorius -<http://www.monitorduurzaamnederland.nl/>

Suaugusieji, turintys migrantų kilmę, jaučia didelį spaudimą integruotis į Nyderlandų visuomenę ir yra pasirengę laikytis vietos gyventojų socialinių normų. Jie tai daro sekdami vietinių gyventojų elgesį, kurį jie gali stebėti tiesiogiai, pavyzdžiui, rūšiuoti atliekas ir apsipirkti naudodami savo maisto prekių maišelį. Tokį elgesį, kurį sunkiau stebėti (pvz., vakarienei valgyti vegetarišką maistą, trumpiau nusiprausti po dušu ir nustatyti temperatūrą jūsų miegamajame esant 15 ° C temperatūrai) migrantų gyventojai suvokia išties nustebę ir skeptiškai vertina.

6. Suaugusiųjų švietimo medžiaga orientuota į tvarumą

Mes išanalizavome skirtingas suaugusiųjų ir profesinio mokymo programas ir kiekvienoje beveik egzistuoja tema, pagrįsta tvarumu.

Čia galima pamatyti du skirtingus suaugusiųjų mokymosi medžiagos pavyzdžius:

- (MBO - suaugusiųjų profesinio mokymo programa), pavyzdžiui, virimo programa, pagrįsta tvarumu (3 pav.).
- Kalbų kursuose emigrantams ir pabėgėliams temos taip pat sutelktos į tvarumą (aplinką) (4 pav.).

3 paveikslas. MBO - profesinio mokymo programa suaugusiems

4 paveikslas. Kalbos kursai emigrantams ir pabėgėliams

Regioninis lygis

Daugelis Nyderlandų provincijų ir savivaldybių, ypač rytinėse srityse, kurios yra mažiau ekonomiškai išsivysčiusios nei vakarinės šalies dalys, imasi iniciatyvų organizuoti suaugusiųjų mokymo kursus migrantams, mažai išsilavinusiems ir ekonomiškai pažeidžiamoms žmonių grupėms (bedarbiams, vienišioms tėvams, senjorams)) išmokyti juos, kaip jie gali pagerinti savo gerovę.

Tvarumas aptariamas kaip šių kursų dalis, bet ne tiesiogiai. Paprastai tai yra dviejų temų dalis:

- 1) **Sveikata ir savijauta:** kaip pakeisti savo gyvenimo būdą, kad taptumėte sveikesnis sportuojant (pvz., važiuojant dviračiu, o ne automobiliu), sveikiau maitinantis, renkantis daugiau daržovių ir tvaresnio maisto;
- 2) **Finansų valdymas:** kaip sutaupyti pinigų maistui, apsipirkimui ir sąskaitoms už energiją perkant nesupakuotą maistą, prailginant drabužių tarnavimo laiką, taisant ir perkant dėvėtus, izoliuojant namus, mažinant šildymą naktį ir dušo laiką.

Tvarumo tikslai tampa socialiai pažeidžiamų grupių prioritetu tik tada, kai jie atitinka asmeninius poreikius, tokius kaip sveikata ir ekonominė gerovė. Tvarumo tikslų derinimas su asmeniniais tikslais pasirodė esąs vienas iš sėkmės veiksnių, didinančių ekonomiškai pažeidžiamų grupių susidomėjimą ir dėmesį tvarumui. Matydami papildomą tvaraus gyvenimo būdo naudą, jie daug entuziastingiau seka savo mokytojų ir kolegų mokinių patarimais ir dalijasi savo patarimais apie energijos taupymą, perdirbimą ir savo maisto auginimą.

Vietinis lygis

Vietinės suaugusiųjų švietimo tvarumo programas daugiausia inicijuoja nevyriausybinės organizacijos ir vietos švietimo įmonės, kurios reaguoja į augančią žinių ir praktinės patirties paklausą kuriant tvarų būstą.

Neformalūs edukaciniai kursai ir seminarai buvo sukurti siekiant kaupti ir keisti geriausią tvarių būstų kūrimo patirtimi, naudojant naujoviškas energiją taupančias medžiagas ir mažinant individualų anglies dvideginio pasidalijimą dalijantis prekėmis ir kuriant vietos bendruomenes produkcijai auginti. Šių seminarų auditorija labai skiriasi nuo ankstesnių dviejų grupių ir dažniausiai susideda iš vyresnių (35–55 metų), aukštesnio išsilavinimo vidurinėsios klasės olandų porų, norinčių investuoti daug pinigų kuriant savo tvarius namus.

Pastarąjį dešimtmetį susidomėjimas ir poreikis tokiems seminarams ir kursams auga. Pagrindinis iššūkis yra sukurti platformą individualioms ir vietinėms iniciatyvoms, kurios padėtų sukurti tvarių įmonių bendruomenę, kuri galėtų reguliariai dalytis savo mokymo patirtimi, tyrimų rezultatais, analizuoti geriausią praktiką ir kurti metodiką.

7. Pagrindiniai suaugusiųjų švietimo tvarumo metodų ir praktikos iššūkiai ir sėkmės veiksniai

Suaugusiųjų pedagogai yra sėkmingiausi, kai jie ne tik teikia informaciją, bet ir dalijasi savo patirtimi, kaip gyventi tvariai, ir skatina laisvą diskusiją klasėje, keisdamiesi nuomonėmis, patarimais ir idėjomis. Patyrusi olandų kalbos kaip antrosios kalbos mokytoja dalijasi patarimais:

Mano mokiniai yra žmonės, kurie jau patiria stresą prisitaikydami prie naujo gyvenimo būdo, mokydami naujos kalbos, bandydami įsitvirtinti naujoje socialinėje aplinkoje. Aš sužinojau, kad jų konsultavimas tvarumo klausimu yra priešingas. Vietoj to aš darau savo džiaugsmą auginti ekologiškus vaisius ir daržoves savo sode. Tai atsiliepia mano mokiniams, ypač vyresnei kartai, atvykusiai iš kaimo vietovių. Jie pradeda duoti savo žemės ūkio patarimų, remdamiesi savo turtinga patirtimi, ir mes kartu darome išvadą, kaip geriausiai derinti tvarumą, kultūrines vertybes ir gerovę.

Kitas suaugusiųjų švietėjas turi inžinerinį išsilavinimą ir turėjo ilgametę patirtį mokydamas „Lean“ valdymo korporacijas. Būdamas tvarių būstų entuziastas, jis savo šeimai pastatė tvarų namą. Jis matė didelį susidomėjimą tarp savo draugų, kaimynų ir vietinės bendruomenės šia tema, todėl pradėjo rengti trumpus seminarus, kaip pastatyti tvarų namą. Jis jau keletą metų vadovauja šiems seminarams, kaupdamas patirtį ir geriausią praktiką, bet taip pat įspėja apie riziką ir spąstus, jei tai darys be tinkamų žinių ir paramos:

Manau, kad yra naudingiausia sujungti skirtingų žmonių žinias ir padėti vieni kitiems ne tik dalijantis savo istorija, bet ir kartu einant į statybviетę ir mokantis, kaip tai padaryti. Tai abipusė gatvė: jūs galite duoti savo kaimynui ranką statant namą ir iš to galite pasimokyti.

Kita suaugusiųjų pedagogė, mokanti įsilieti į darbo rinką ir kurti profesinę karjerą pažeidžiamai vienių tėvų grupei, dalijasi savo patirtimi:

Kartą turėjome kavos pertraukėlę, ir visi mano mokiniai laukė kol kavos aparatas pagamins kavą. Minėjau, kad turiu sumontuotus saulės kolektorius, kiekvieną kartą žvelgdamas į savo energijos matuoklį jaučiu džiaugsmą, kad net jei naudoju kavos aparatą ar indaplovę, skaitiklis veikia priešinga kryptimi: gaminu daugiau energijos nei Aš naudojuosi. Tai sukėlė labai karštą diskusiją apie saulės kolektorių kainas ir tvarumo tikslus. Galų gale dauguma mano studentų nusprendė apsvarstyti galimybę nusipirkti ar išsinuomoti saulės kolektorius savo namams.

8. Suaugusiųjų pedagogų kompetencijos ir poreikiai

Remiantis apklausos rezultatais dauguma suaugusiųjų švietėjų teigė turintys pakankamai žinių apie tvarų gyvenimo būdą apskritai. Tačiau jiems sunku aptarti konkrečias temas, pvz., įvairių maisto gamybos metodų arba lyginamąją vairavimo ir skrydžio į atostogų vietą anglies pėdsako analizę, tačiau yra sukurtos svetainės, kuriose rašoma kiek pasirinkus vieną ar kitą transportą bus padaryta įtaką žemės išteklių naudojimui. Ypač svarbu įtikinti suaugusiuosius keisti gyvenimo būdą, jei jie turi skirtingas kultūrines vertybes ir gyvenimo būdo įpročius. Daugeliui migrantų maistas yra vienintelis dalykas, kuris juos vis dar sieja su jų tėvyne, ir jie nenori keisti savo mitybos įpročių, nors jie ir turi darnaus vystymosi vertybes.

Nyderlanduose, ypač jaunimo ir jaunų žmonių, sąmoningumas ir motyvacija tvarumui yra aukšti. Tačiau trūksta konkretesnių žinių ir įgūdžių, ypač kai žmonės bando rasti praktinių sprendimų, kaip sumažinti anglies dvideginio kiekį. Be to, vyresnei kartai sunku pakeisti gyvenimo būdą (ypač mitybos įpročius ir kelionių įpročius).

Suaugusiųjų švietėjams dar reikia išmokti ne žinių apie tvarumo tikslus ir elgesį, o įgūdžius susidoroti su savo auditorijos (ypač vyresnės kartos) aplinkos skepticizmu. Visi mūsų apklausos respondentai pabrėžia, kad jiems reikia tobulinti įtikinimo įgūdžius ir elgesio keitimo metodus, įskaitant:

- *įtikinamas bendravimas ir argumentavimas;*
- *pasitikėjimo savimi ir auditorijos pasitikėjimo ugdymas;*
- *sužinoti apie auditorijos motyvaciją;*
- *sužadinti ir išlaikyti auditorijos susidomėjimą;*
- *įtikinamų tvarumo naudos pavyzdžių pateikimas;*
- *tobulinti pasakojimo įgūdžius;*
- *teigiami atsiliepimai apie mokinių patarimus ir indėlį;*
- *praktiniai patarimai ir psichologinė parama tiems, kurie stengiasi gyventi tvariau;*
- *suvokti radikalaus gyvenimo būdo pasikeitimo riziką ir spąstus.*

Mūsų projekto tikslas - patenkinti šiuos poreikius, parengus suaugusiųjų pedagogų vadovą, kaip pagerinti jų įtikinamus bendravimo ir elgesio keitimo įgūdžius, susijusius su darnaus gyvenimo būdo pasirinkimu.

9. Išvados

Nyderlanduose, ypač jaunimo ir jaunų žmonių, sąmoningumas ir motyvacija tvarumui yra aukšti. Tačiau trūksta konkretesnių žinių ir įgūdžių, ypač praktinių patarimų, kaip sumažinti individualų anglies dvideginio kiekį.

Suaugusiųjų pedagogai turi pakankamai žinių apie tvarius tikslus ir gyvenimo būdą, tačiau jie turi išsiugdyti komunikacinius įgūdžius, kad susidorotų su savo auditorijos (ypač vyresniosios kartos) aplinkos skepticizmu, ir sužinoti daugiau praktinių patarimų, kaip įtikinti ir keisti elgesį.

Darni plėtra ir suaugusiųjų švietimas Latvijoje

1. Pagrindiniai Latvijos darnaus vystymosi dokumentai

SDG – tvaraus vystymosi tikslai (TVT)

Darnaus vystymosi planavimas Latvijoje prasidėjo dešimtojo dešimtmečio pradžioje, kai Latvija atgavo nepriklausomybę ir pradėjo savo pradinę aplinkos politiką, aiškiai siekdama subalansuoti ekonominius ir socialinius procesus su aplinkos poreikiais. Latvija darnaus vystymosi politiką priėmė 2002 m., remdamasi 1992 m. Rio deklaracija.

Latvijos augimo modelis: pirmiausia žmonės - **visa apimantis politikos dokumentas, kuriame apibrėžiamas į žmogų orientuotas augimo modelis, skirtas pagerinti visų Latvijos žmonių gerovę, saugumą ir tvarumą. Taigi „Agenda 2030“ principas „nepalikti niekam už nugaros“ yra pagrindinis Latvijos plėtros planavimo principas.**

Latvija 2030 m., Latvijos darnaus vystymosi strategija iki 2030 m- **yra pagrindinis Latvijos ilgalaikio vystymosi planavimo dokumentas ir gali būti laikomas socialine sutartimi. 2017 m. buvo atliktas pažangos siekiant rodiklių tikslų įvertinimas.**

Nacionalinis 2014–2020 m. Plėtros planas (NAP2020) yra aukščiausias vidutinės trukmės planavimo dokumentas. Tai politikos planavimo priemonė, apimanti pagrindinius septynerių metų politikos rezultatų rodiklius, orientacinį papildomą finansavimą, reikalingą tikslams pasiekti ir pan.

NAP2027 yra Latvijos nacionalinis 2021–2027 m. Plėtros planas, kuris šiuo metu yra tvirtinamas ir bus pradėtas įgyvendinti 2021 m.

Kiti politikos dokumentai - sektorių politika ir planai skirti tvarios plėtros tikslams, įskaitant kai kuriuos, kurie nėra įtraukti į aukštesnio lygio planavimo dokumentus.

Vyriausybės deklaracijai veiksmų plane nustatyti vyriausybės prioritetiniai tikslai. Vyriausybės pakeitimas gali reikšti, kad pasikeičia darnaus vystymosi aspektai.

2. Organizacijos, atsakingos už tvarų vystymąsi

Ministrų kabinetas - Latvijos Respublikos vyriausybė.

Aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija - Latvijos Respublikos politika yra atsakinga už politikos įgyvendinimą trijose srityse - aplinkos apsaugos, regioninės plėtros, taip pat informacinių ir ryšių technologijų.

Tarpsektorinis koordinavimo centras (CSCC) - institucija, kuriai tiesiogiai vadovauja ministras pirmininkas, atsakingas už Latvijos plėtros planavimo sistemą. Nuo 2015 m. CSCC yra pagrindinis SDG centras. CSCC dalyvauja ES Tarybos darbo grupės darbotvarkės 2030 m. Darbotvarkėje ir Europos darnaus vystymosi tinkle (ESDN), kuris yra vyriausybės pareigūnų, atsakingų už darnaus vystymosi politiką, grupė.

Latvijos aplinkos apsaugos fondas yra valstybės biudžeto lėšų rinkinys, skirtas aplinkos apsaugos priemonėms ir projektams įgyvendinti. Fondo tikslas - skatinti tvarų ekonomikos vystymąsi, integruojant aplinkos apsaugos reikalavimus į visus ekonomikos sektorius, kad būtų užtikrinta piliečių teisė gyventi kokybiškoje aplinkoje pagal nacionalines aplinkos politikos gaires, taip pat pakankamos biologinės įvairovės išsaugojimo priemonės ir apsaugotos ekosistemos.

Centrinis statistikos biuras (CSP) - pagrindinė nacionalinės statistikos rinkimo ir skelbimo institucija. CSP dalyvauja JT statistikos komisijoje, kuri kuria ir tvirtina pasaulinę SDG matavimo rodiklių sistemą.

Nevyriausybinių pilietinių organizacijų: Latvijos gamtos fondas, Aplinkos apsaugos klubas, Latvijos žalioji juosta, Latvijos žemės draugai, Baltijos aplinkos forumas - Latvija, Vaikų aplinkos mokykla, Darnaus vystymosi švietimo asociacija (AIIA), žalioji laisvė ir kt.

3. Visuomenės informuotumas apie klimato kaitą ir tvarumą Latvijoje

Latvijos gyventojai puikiai supranta klimato kaitą ir žino savo vaidmenį užtikrinant tvarų vystymąsi. Kalbant apie visuomenės sąmoningumą, reikėtų remtis daugiau nei 2000 Latvijos gyventojų apklausa, kurią atliko NVO⁸² „Žalioji namas“, kuriame buvo apžvelgta žmonių nuomonė apie visuotinį atšilimą ir klimato kaitą, taip pat galimi sprendimai ir kasdienių įpročių pakeitimai, siekiant sumažinti neigiamą poveikį klimatui. 92% respondentų Latvijoje pastebėjo klimato kaitą, tačiau 91% respondentų pripažįsta, kad visuotinis atšilimas ir klimato kaita jiems atrodo aktualūs klausimai. Latvijos piliečiai taip pat supranta žalingą CO₂ emisijos poveikį atmosferai, tačiau tik pusė apklaustųjų pritaria jų asmeniniam indėliui jį mažinti.

Remiantis keliais mokslu pagrįstais tyrimais, nuo pramonės revoliucijos pradžios šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas į atmosferą sparčiai didėjo, daugiausia CO₂ (anglies dioksido) sąskaita. 90% Latvijos gyventojų tai taip pat supranta, nurodydami, kad atmosferos tarša yra labai glaudžiai susijusi su CO₂ išmetimu. Analizuojant piliečių paramą ir asmeninį indėlį mažinant išmetamųjų teršalų kiekį, akivaizdu, kad apskritai dauguma 47 proc. linkę imtis tam tikrų veiksmų, kad sumažintų išmetamą CO₂ kiekį (12 proc. kasdien, 35 proc. retkarčiais). Tačiau palyginti didelė dalis respondentų - 41% - į šį klausimą atsako neigiamai. Siekdama sumažinti CO₂, dauguma respondentų (62%) teigia, kad naudoja mažiau automobilių arba visai jų nenaudoja, o renkasi viešąjį transportą. Kiti mažiau populiarūs atsakymai yra: nedeginkite atliekų (9%),

82 <https://zalasmapas.lv/2008/10/23/iedzivotaju-aptauja-atklaj-neizmantotas-iespejas-klimata-izmainu-mazinasana/>

Teigiamas požiūris į situaciją yra tai, kad dauguma respondentų (45% beveik visada ir 10% visada) nori pirkti aplinkai nekenksmingus produktus ir paslaugas. Kai jų prašoma nurodyti, kuriose produktų grupėse jie pasirenka pirkti aplinkai nekenksmingus produktus ar paslaugas, didžioji dauguma (84% teigiančių, kad pirmenybę teikia ekologiškiems produktams) žymi maistą. Latvijos žmonės nėra abejingi energetikos, neatsinaujinančių išteklių, pastatų valdymo klausimui.

4. Suaugusiųjų tvarumo ugdymas Latvijoje

Latvijoje suaugusiųjų švietimas suprantamas kaip vienas iš mokymosi visą gyvenimą etapų, kuriame dalyvauja vyresni nei 25 metų žmonės. Šiame amžiuje keičiasi mokymosi stiliai ir tikslai: Remdamasis ankstesne darbo ir šeimos patirtimi, asmuo įgijo ir sustiprino savo mokymosi stilių ir suprato poreikius. Suaugusiųjų švietimo tikslas - pagerinti žmonių gyvenimo kokybę, žmonių lygybę, socialinę sanglaudą ir aktyvų pilietiškumą visuomenėje.

Suaugusiųjų švietimo politiką Latvijoje lemia Švietimo plėtros gairės 2014–2020 m. Gairėse teigiama, kad švietimas turi būti prieinamas visą gyvenimą ir kad tai yra mūsų kasdienio gyvenimo dalis, sąmoningas pasirinkimas ir būtinybė. Pagrindinis švietimo plėtros politikos tikslas yra „kokybiškas ir įtraukus ugdymas siekiant asmeninio tobulėjimo, žmonių gerovės ir tvaraus nacionalinio augimo“. Švietimo plėtros politikos pagrindiniai principai yra formuoti būsimą ugdymą, kuriame individas ir jo nauda yra svarbiausia vertybė, o ugdymo galimybės kuriamos atsižvelgiant į asmens asmeninio augimo ir savęs tobulinimo poreikius.

5. Pagrindiniai suaugusiųjų švietimo tvarumo metodų ir praktikos iššūkiai ir sėkmės veiksniai

Aktualios Latvijos suaugusiųjų švietimo problemos:

- Suaugusiųjų švietimo politikos kūrimas (integruotas požiūris į suaugusiųjų įgūdžių ugdymą, tikslinių grupių nustatymas, daugiapakopis valdymas, bendradarbiavimas, stebėsena ir vertinimas);
- Paramos suaugusiųjų švietime teikimas (finansinė ir nefinansinė parama, informavimas ir dalyvavimas, mokymosi visą gyvenimą ir orientavimo sistema);
- Suaugusiųjų švietimo įgyvendinimas (įgūdžių vertinimas, specialiai pritaikytas mokymasis pagal kvalifikaciją, pritaikytas mokymasis, mokymasis darbo vietoje, įgūdžių ir kompetencijų patvirtinimas ir pripažinimas).

Vienas didžiausių suaugusiųjų švietimo iššūkių yra finansavimo modelis - šiuo metu Latvijoje suaugusiųjų švietimas finansuojamas iš Europos Sąjungos projektų, o tai kelia pavojų vykdomų projektų tvarumui.

Suaugusiųjų švietimas nacionaliniu lygmeniu šiuo metu yra orientuotas į dirbančiųjų profesinės kompetencijos tobulinimą, kuris laikomas ekonominiu darnaus visuomenės vystymosi aspektu.

Kita vertus, vietos lygmeniu daugiau dėmesio skiriama visą gyvenimą trunkančių kompetencijų, kurios labiau orientuotos į socialinį darnaus vystymosi aspektą, skatinimui.

Švietimas darniam vystymuisi leidžia mokiniams priimti pagrįstus sprendimus ir imtis atsakingų veiksmų, siekiant išsaugoti aplinką, užtikrinti ekonominį gyvybingumą ir sąžiningą visuomenę dabarties ir ateities kartoms, kartu gerbiant kultūrinę įvairovę. Jis yra susijęs su mokymusi visą gyvenimą ir yra neatskiriama kokybiško švietimo dalis. ESD yra išsamus ir pertvarkantis ugdymas, orientuotas į mokymo programą ir rezultatus, pedagogiką ir mokymosi aplinką.

Latvijos suaugusiųjų pedagogų teigimu, sėkmingiausi metodai ir praktika, kuriais siekiama padėti bendruomenėms mąstyti ir gyventi atsakingai už ateitį, yra:

- Ekologiniai projektai, sąmoningumo projektai apie TVT, lygybės projektai;
- Viešos diskusijos klimato kaitos ir aplinkos klausimais;
- Vieši seminarai apie sveiką mitybą ir žemės ūkio tvarumą;
- Seminarai apie tvarų būstą/ maisto gaminimą/ vartojimą;
- Praktiniai atitinkamos mokymo programos pavyzdžiai;
- Seminarai, informacija žiniasklaidoje, parduotuvėse - prekių aprašymas;
- Įstatykite atitinkamas šiukšlių dėžes įstaigose ir gatvėse, į žiniasklaidą įtraukite daugiau informacijos apie pasekmes, o parduotuvėse nebūtų plastikinių maišelių, nes šiuo metu yra labai mažai būdų, skatinančių visuomenės susirūpinimą dėl aplinkos;
- ir kt.

6. Suaugusiųjų pedagogų kompetencijos ir poreikiai

Suaugusiųjų pedagogų apklausa buvo atlikta vykdant „Erasmus +“ strateginės partnerystės projektą „Tvarus požiūris į aplinką suaugusiųjų švietime“. Iš viso apklausoje dalyvavo 294 suaugusiųjų švietėjai, tačiau ne visi užpildė anketą. Apklausos rezultatai rodo, kad maždaug ketvirtadalis respondentų yra labai gerai susipažinę su darnaus vystymosi tikslais, o pusė - ne. 5% respondentų niekada nėra girdėję apie SDG. Nepaisant to, kad trūksta žinių apie SDG, daugiau nei pusė respondentų teigia turintys ekologinį intelektą.

Penktadalis apklaustų suaugusiųjų pedagogų mano, kad jiems trūksta kompetencijos mokyti suaugusiuosius tvarumo temas. Tik 35% respondentų mano, kad turi kompetencijų vadovauti suaugusiems tvarumo temomis, 40% - nėra tikri dėl savęs. Nepaisant to, kad tik ketvirtadalis respondentų puikiai žino, kaip įgyvendinami tvaraus vystymosi tikslai, ir maždaug ketvirtadaliui tokių žinių trūksta, 42 proc. teigia besimokantys tvaraus vystymosi.

Suaugusiųjų mokytojų buvo paprašyta įvertinti 5 balų skalėje (1- visiškai nesutinku, 5- visiškai sutinku), kokias kompetencijas, jų nuomone, suaugusiųjų pedagogai turi ugdyti darniam gyvenimui. Kaip matyti iš toliau pateiktos lentelės, labiausiai reikia žinių apie sveiką gyvenimo būdą. Žinios apie aktyvų pilietiškumą taip pat labai svarbios.

Darnaus vystymosi tikslas Nr. 4 yra tas, kurį suaugusiųjų pedagogai dažniausiai padeda išspręsti kasdieniame darbe. Tada vykdykite partnerystę, kad pasiektumėte TVT, lyčių lygybę ir t.t. (Žr. toliau pateiktą lentelę)

Respondentų teigimu, norint gyventi sveikai, sveika gyvensena yra viena pagrindinių suaugusiųjų pedagogų reikalingų kompetencijų. Žinios apie aktyvų pilietiškumą, ekologinį raštingumą ir kasdienio gyvenimo įgūdžius taip pat labai svarbios Latvijos suaugusiųjų švietėjams.

Remiantis Latvijos SAFE suaugusiųjų švietimo atvejų tyrimu, anons apklausos rezultatai rodo, kad Latvijos suaugusiųjų švietėjams trūksta žinių apie JT darnaus vystymosi tikslus, jie vis dar supranta darnaus vystymosi matmenis visuomenėje.

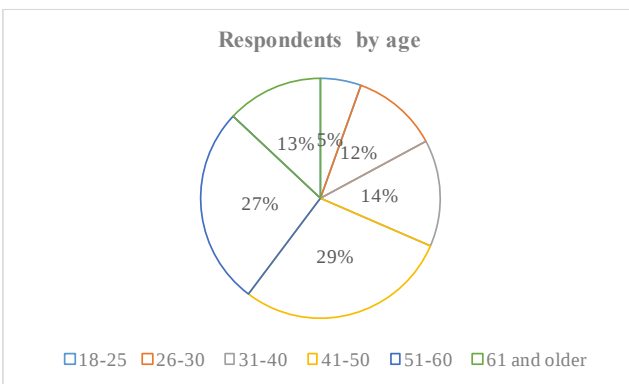
Dauguma Latvijos suaugusiųjų švietimo įstaigų neturi konkretaus veiksmų plano, kaip įgyvendinti TVT. Tik 33 apklaustieji suaugusiųjų švietėjai teigia, kad jų suaugusiųjų švietimo įstaiga turi veiksmų planą, kaip integruoti SDG ir aplinkosaugos klausimus į savo neformaliojo švietimo programas. Apgailestaujama, kad vis dar yra švietimo įstaigų, kuriose nieko nedaroma šia kryptimi.

Kad darnaus vystymosi tikslai būtų įtraukti į neformaliojo švietimo programas, Latvijos suaugusiųjų švietėjams reikia šios paramos:

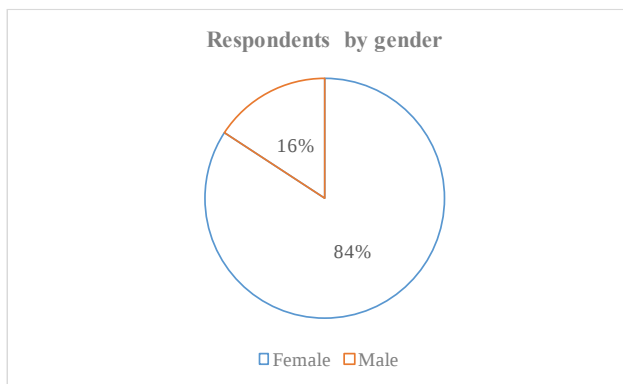
- Metodinės, didaktinės medžiagos/ Trumpas ir aiškus SDG vadovas, sveika gyvensena, kasdienio gyvenimo įgūdžių aplinka ir darni plėtra, aktyvus pilietiškumas, tvarus vartojimas, be atliekų, ekologinis raštingumas;
- Gera SDG įtraukimo praktika, geras SDG paaiškinimo pavyzdys;
- Daugiau aukštos kokybės tvarumo ir žiedinės ekonomikos vadovų, pagrįstų naujausiais moksliniais duomenimis;
- Daugiau profesionalių žinių, kaip paskatinti ir paaiškinti suaugusiems apie tvarumą;
- Tinkami metodai, priemonės ir veikla, kuri leistų suaugusiųjų švietėjams pasiekti šias temas;
- Interaktyvus tinklalapis su pavyzdžiais;
- Informacija apie SDG, seminarai, seminarai, įrankiai, kaip įtraukti informaciją į neformaliojo švietimo programas;
- Tikri pavyzdžiai, darbalapiai, testai, žaidimai ir kt.

APKLAUSOS ATSAKYMAI

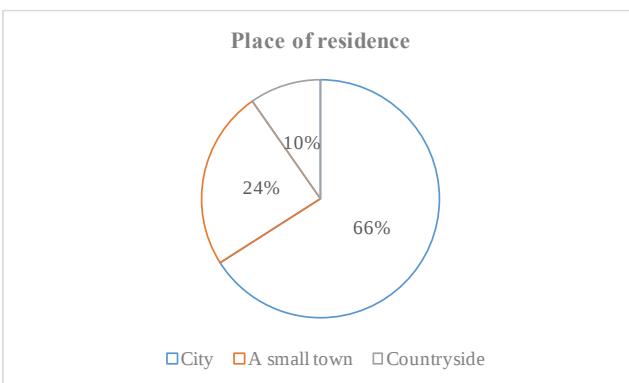
Daugiausia atsakymų pateikė nevyriausybinės organizacijos, kitos institucijos ir suaugusiųjų švietimo centrai. Priešingai, mažiausiai atsakymų gavome iš bibliotekų ir sveikatos organizacijų.

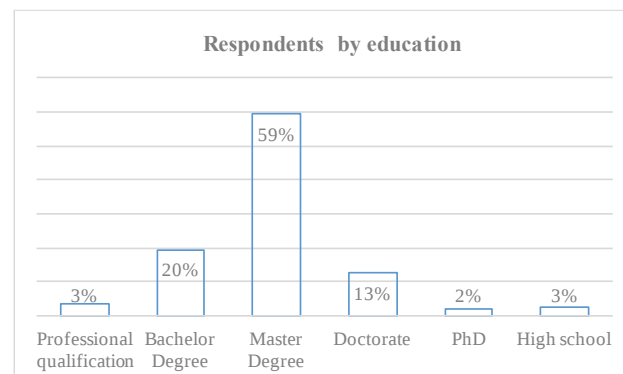
1. paveikslas. Respondentų charakteristikos pagal amžių

2. paveikslas. Respondentų charakteristikos pagal lytį

3. paveikslas. Respondentų charakteristikos pagal gyvenamąją vietą

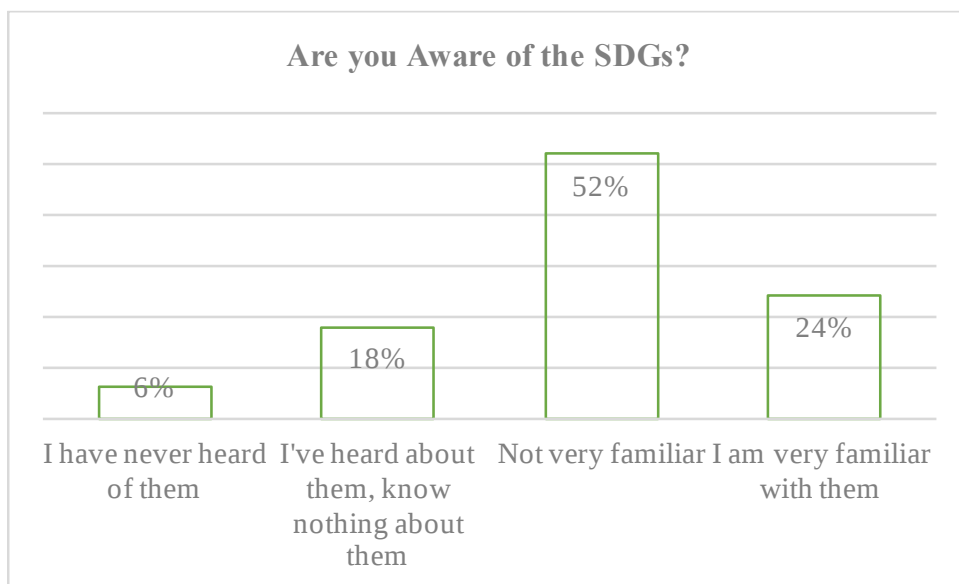

4. paveikslas. Respondentų charakteristikos pagal išsilavinimą

Didžioji dalis atsakiusiųjų buvo 41–50 metų amžiaus, o po to 51–60 metų amžiaus asmenys. Didžiąją apklausos dalį atliko respondentės moterys. Daugiausia vyravo miesto gyventojų atsakymai. Kalbant apie išsilavinimą, dauguma respondentų įgijo magistro laipsnį.

Tarp mūsų respondentų įtraukti į savo NFE programas temų dominavo **Sveika gyvensena**, po to **Šiukšlių rūšiavimas ir perdirbimas**. Tema, kuri mažiausiai įtraukta į mūsų respondentų NFE programas, yra **ekologiškas transportas** kartu su kitomis - nenurodytomis temomis.

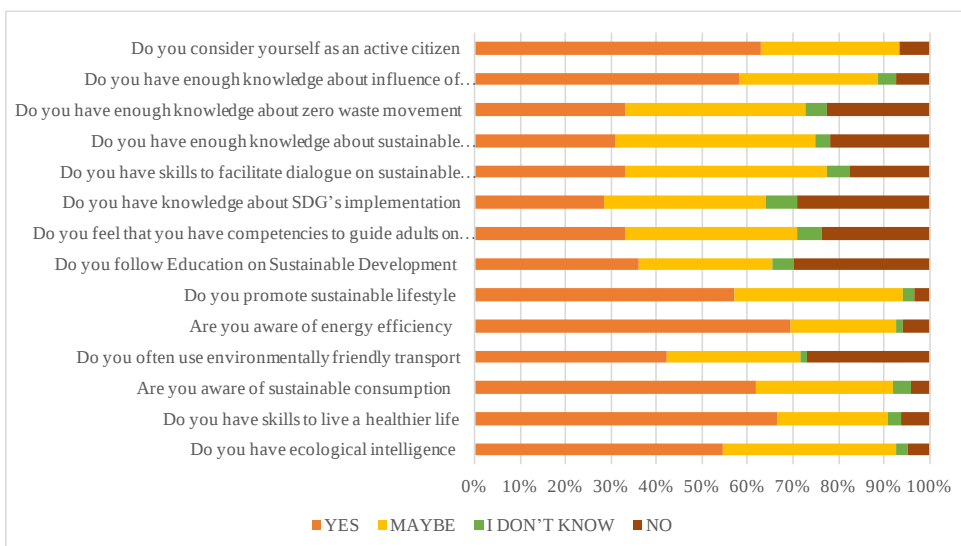
IŠ VISO VISŲ PROJEKTŲ PARTNERIO ŠALIŲ

5. paveikslas. Darnaus vystymosi tikslų suvokimas

Iš viso visose projekto šalyse partnerėse dauguma respondentų mano, kad nėra labai gerai susipažinę su SDG (52%). Tik 24 % mano, kad yra labai gerai susipažinę su SDG, o 6 % niekada apie juos negirdėjo.

Dauguma respondentų taiko tvarumo idėjas ir skatina kitus gyventi tvariai.

6. paveikslas. Suaugusiųjų pedagogų kompetencijos tvarumo tema

50

Asmeninių klausimų santrauka rodo, kad dauguma respondentų laiko save **aktyviais piliečiais**.

Dauguma taip pat mano, kad turi pakankamai žinių apie **fizinio aktyvumo** įtaką jų **fizinei ir psichinei sveikatai bei gyvenimo kokybei**.

Labiau nerimą kelia tai, kad dauguma respondentų nėra tikri, ar turi pakankamai žinių apie **nulinį atliekų judėjimą**. Panašiai jie atsakė į klausimą, ar turi pakankamai žinių apie **tvarų vartojimą**.

Didžioji dalis respondentų nėra tikri, ar turi **gebėjimų palengvinti dialogą dėl darnaus požiūrio į aplinką** su suaugusiais studentais ar kolegomis.

Nemaža dalis respondentų nėra tikri, ar jie turi **žinių apie SDG įgyvendinimą**, o daugiau nei 14% respondentų aiškiai pareiškė, kad tokių žinių neturi.

Daugiau nei 11% respondentų atsakė, kad neturi **kompetencijų, padedančių suaugusiems vadovautis tvarumo temomis**, o 20 % nėra tikri, ar išvis turi tokių kompetencijų.

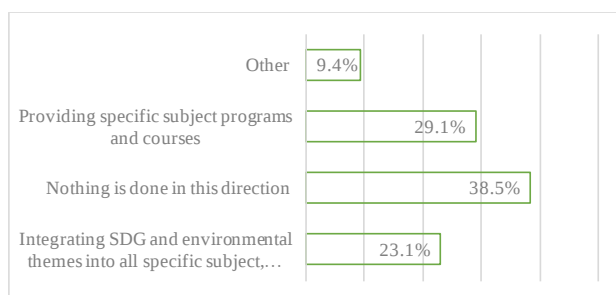
Daugiau nei 14% respondentų teigė nesilaikantys **Švietimas darnaus vystymosi temos**. Dauguma nėra tikri, ar jie mokosi tokio išsilavinimo.

Mažiau nei 2% respondentų teigė, kad to **nepropaguoja tvaraus gyvenimo būdo** arba nėra tikri, ar reklamuoja, ar ne.

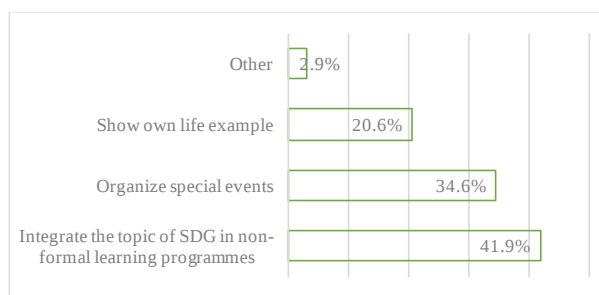
Didžioji dalis respondentų žino apie energijos vartojimo efektyvumą ir jo teikiamą naudą. Didžioji dalis atsakiusių dažnai naudoja **ekologišku transportu**.

Tik apie 2% respondentų nežino apie tvarų vartojimą ir maždaug tiek pat respondentų nežino, ar žino.

Dauguma respondentų atsakė, kad turi **įgūdžių gyventi sveikesnį gyvenimą**. Dauguma respondentų mano, kad turi **ekologinį intelektą**.

7. paveikslas. Kaip SDG ir aplinkosauginis švietimas įgyvendinamas suaugusiųjų švietimo įstaigose

8. paveikslas. Kaip suaugusiųjų pedagogai turėtų šviesti ir paremti suaugusiuosius iš įvairių organizacijų

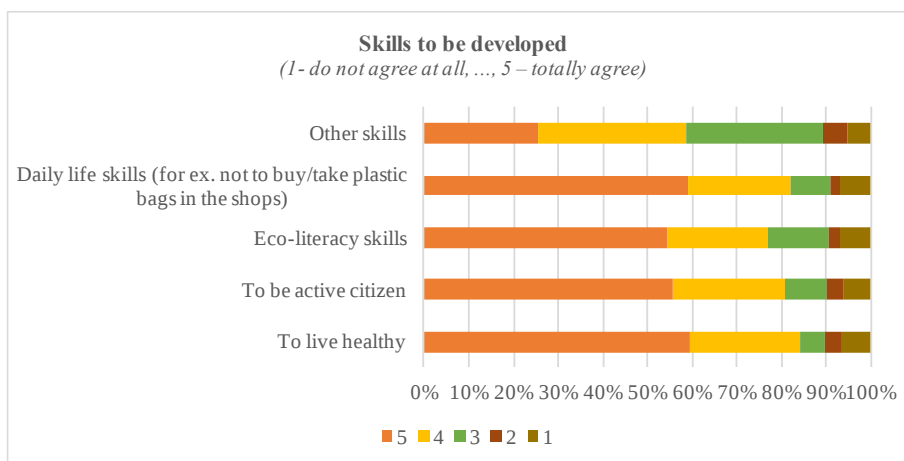
Į klausimą, kaip **suaugusiųjų švietėjai ugdo ir remia suaugusiuosius aplinkosauginiame švietime ir švietime pagal SDG**, dauguma respondentų atsakė, kad SDG tema turėtų būti įtraukta į

neformaliojo mokymosi programas. Nepaisant to, į klausimą, kaip jų suaugusiųjų švietimo įstaigoje įgyvendinamas SDG ir aplinkosauginis švietimas, dauguma atsakė, kad šia kryptimi nieko nedaroma.

Tarp SDG suaugusiųjų pedagogų, padedančių spręsti savo kasdienį darbą, respondentai pasirinko **Kokybiškas švietimas, gera sveikata ir gerovė bei Partnerystės siekiant tikslo**. Iš kitos pusės, **jokio skurdo, jokio bado, gyvenimo po vandeniu** buvo atrinkti kaip tvaraus vystymosi tikslai suaugusiųjų švietėjams, kurie retai arba niekada sprendžiami.

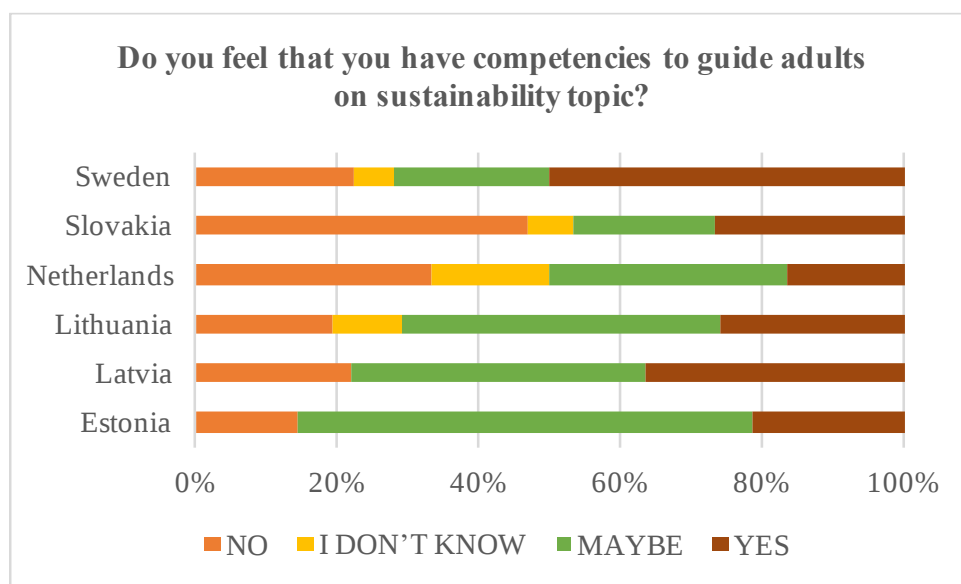
Didžioji dalis apklaustųjų **neturi konkrečios veiklos, skirtos suaugusiųjų švietėjams** susijusios su tvarumo tikslų įgyvendinimu. Tačiau dauguma respondentų pritaria **tvarumo temai suaugusiųjų mokymosi medžiagoje** neformaliojo mokymosi programose.

Dauguma respondentų teigė, kad suaugusiųjų pedagogai turi įgyti žinių daugiausia apie sveiką gyvenimo būdą ir tvarų vartojimą. Tuo tarpu įgūdžių tobulinimas dažniausiai reikalingas ekologiniam raštingumui ir gebėjimui gyventi sveikai.

9. paveikslas. Suaugusiųjų pedagogų įgūdžiai turi būti ugdomi tvarumo srityje

LYGINAMOJI ANALIZĖ

10. paveikslas. Suaugusiųjų švietėjų kompetencijų, skirtų padėti suaugusiesiems tvarumo temomis skirtingose šalyse, įsivertinimas

Atlikę **lyginamąją analizę**, pastebėjome šiuos dalykus. Dauguma respondentų atsakė, kad yra labai gerai susipažinę su SDG Švedijoje; tuo tarpu dauguma respondentų teigė niekada negirdėję apie SDG Lietuvoje. Dauguma respondentų taiko tvarumo idėjas Nyderlanduose.

Švietimą darnaus vystymosi tema dažniausiai seka respondentai iš Švedijos ir Latvijos; tuo tarpu didžioji dalis respondentų iš Nyderlandų teigė, kad **nesilaiko** tokio išsilavinimo.

Dauguma respondentų, įsitikinusių, kad turi kompetencijų vadovauti suaugusiems tvarumo temomis, yra iš Švedijos; tuo tarpu dauguma respondentų Slovakijoje teigė neturintys tokių kompetencijų.

Išvados

- Latvijos žmonės puikiai supranta klimato kaitą ir žino savo vaidmenį užtikrinant tvarų vystymąsi.
- Nors apklausos rezultatai rodo, kad Latvijos suaugusiųjų švietėjams trūksta žinių apie Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus, jie vis dar supranta darnaus vystymosi matmenis visuomenėje.
- Dauguma Latvijos suaugusiųjų švietimo įstaigų neturi konkretaus veiksmų plano, kaip įgyvendinti TVT. Tik 33 apklaustieji suaugusiųjų švietėjai teigia, kad jų suaugusiųjų švietimo įstaiga turi veiksmų planą, kaip integruoti SDG ir aplinkosaugos klausimus į savo

neformaliojo švietimo programas. Apgailestaujama, kad vis dar yra švietimo įstaigų, kuriose nieko nedaroma šia kryptimi.

- Dažniausiai paminėti neformalūs ir neoficialūs būdai/metodai, skirti bendruomenėms mąstyti ir gyventi atsakingai už ateitį, yra šios:
 - Ekologiniai projektai, sąmoningumo projektai apie TVT, lygybės projektai;
 - Viešos diskusijos klimato kaitos ir aplinkos klausimais;
 - Vieši seminarai apie sveiką mitybą ir žemės ūkio tvarumą;
 - Seminarai apie tvarų būstą/ maisto gaminimą/ vartojimą;
 - Praktiniai atitinkamos mokymo programos pavyzdžiai;
 - Seminarai, informacija žiniasklaidoje, parduotuvėse - prekių aprašymas;
 - Įstatykite atitinkamas šiukšlių dėžes įstaigose ir gatvėse, į žiniasklaidą įtraukite daugiau informacijos apie pasekmes, o parduotuvėse nebūtų plastikinių maišelių, nes šiuo metu yra labai mažai būdų, skatinančių visuomenės susirūpinimą dėl aplinkos;
 - ir kt.
- Kad darnaus vystymosi tikslai būtų įtraukti į neformaliojo švietimo programas, Latvijos suaugusiųjų švietėjams reikia šios paramos:
 - Metodinės, didaktinės medžiagos/ Trumpas ir aiškus SDG vadovas, sveika gyvensena, kasdienio gyvenimo įgūdžių aplinka ir darni plėtra, aktyvus pilietiškumas, tvarus vartojimas, be atliekų, ekologinis raštingumas;
 - Gera SDG įtraukimo praktika, geras SDG paaiškinimo pavyzdys;
 - Daugiau aukštos kokybės tvarumo ir žiedinės ekonomikos vadovų, pagrįstų naujausiais moksliniais duomenimis;
 - Daugiau profesionalių žinių, kaip paskatinti ir paaiškinti suaugusiems apie tvarumą;
 - Tinkami metodai, priemonės ir veikla, kuri leistų suaugusiųjų švietėjams pasiekti šias temas;
 - Interaktyvus tinklalapis su pavyzdžiais;
 - Informacija apie SDG, seminarai, seminarai, įrankiai, kaip įtraukti informaciją į neformaliojo švietimo programas;
 - Tikri pavyzdžiai, darbalapiai, testai, žaidimai ir kt.

BENDROSIOS TYRIMO IŠVADOS:

Tarp projekto partnerių šalių tvaraus vystymosi tikslų skurdo mažinimas nėra įtrauktas į kasdienį suaugusiųjų švietimo darbuotojų darbą.

Panašiai tvaraus vystymosi tikslas „Zero Hunger“ sprendžiamas kasdien, daugiausia Švedijoje.

Geros sveikatos ir gerovės kartu su tvaraus vystymosi tikslu - švietimo kokybe, lyčių lygybe ir švariu vandeniu bei sanitarija dažniausiai sprendžia suaugusiųjų švietėjai iš Estijos ir Latvijos.

Švarios energijos tikslai akcentuojami suaugusiųjų švietėjų iš Nyderlandų.

Remiantis apklausa, šie tvaraus vystymosi tikslai įgyvendinami kasdieniame suaugusiųjų švietimo darbuotojų darbe, daugiausia Estijoje: deramas darbas ir ekonomikos augimas, TVT pramonė, inovacijos ir infrastruktūra, mažinama nelygybė, atsakingas vartojimas ir gamyba, klimato veiksmai, gyvenimas po vandeniu, gyvenimas sausumoje, taika ir teisingumas stiprus, institucijos, partnerystės siekiant tikslo. Tie TVT bent jau yra įtraukti į kasdienį suaugusiųjų švietėjų iš Lietuvos ir Latvijos darbą.

Žinios ir įgūdžiai

Tarp projekto partnerių dauguma respondentų teigė turintys konkrečių žinių apie SDG įgyvendinimą Nyderlanduose.

Tarp suaugusiųjų švietėjų kompetencijų, kurias reikia ugdyti, dauguma respondentų balsavo už žinias apie „nulinių atliekų judėjimą“. Tarp įgūdžių respondentai norėtų ugdyti kasdienio gyvenimo įgūdžius.

Tobulinamos kompetencijos

Tarp kompetencijų, kurias reikia plėtoti tarp suaugusiųjų švietėjų, dauguma respondentų Estijoje balsavo už „Kitos profesinės kompetencijos“, tačiau daug atstovų taip pat turi ekologinio raštingumo ir kasdienio gyvenimo įgūdžių.

Latvijoje respondentai daugiausia balsavo už įgūdžius gyventi sveikai ir būti aktyviais piliečiais - tai kompetencijos, kurias reikia ugdyti suaugusiųjų švietėjams.

Pasak respondentų Lietuvoje, svarbiausia yra ugdyti ekologinio raštingumo įgūdžius ir įgūdžius, kad būtumėte aktyvūs piliečiai.

Dauguma respondentų Nyderlanduose balsavo už kompetencijas įgyvendinant SDG ir kasdienio gyvenimo įgūdžius.

Slovakijoje respondentai daugiausia balsavo už kasdienio gyvenimo įgūdžius ir žinias apie aplinkos ir klimato iššūkius.

Galiausiai tarp suaugusiųjų švietėjų kompetencijų, kurias reikia ugdyti, dauguma respondentų Švedijoje balsavo už žinias apie sveiką gyvenimo būdą ir tvarų vartojimą.

Priedai

KLAUSIMAS

Esame 6 partneriai iš 6 ES šalių (Nyderlandai, Lietuva, Švedija, Slovakija, Estija, Latvija), kartu dirbantys įgyvendindami „Erasmus+“ projektą, kurio tikslas - tvarus požiūris į aplinką suaugusiųjų švietime. Mūsų tikslas yra išanalizuoti suaugusiųjų pedagogų poreikius ir kompetencijas tvarumo tema ir mums reikia jūsų pagalbos.

Jus, šios srities ekspertus, kviečiame dalyvauti apklausoje. Atsakymai į visus klausimus užtruks ne ilgiau kaip kelias minutes. Apibendrinti rezultatai bus naudojami rengiant „SAFE suaugusiųjų švietimo vadovą“, taip pat medžiagą suaugusiesiems, pagrįstą SDG⁸³. Jūsų nuomonė yra labai svarbi!

Apklausa yra anoniminė, ir visi duomenys bus pateikti analizuojant apibendrintai.
Ačiū už pagalbą ir nuoširdžius atsakymus.

Klausimai turi būti siunčiami elektroniniu paštu, adresu: iipc@tl.lv

I. Asmeninis

1. Ar žinote darnaus vystymosi tikslus (SDG)?

Aš niekada apie juos negirdėjau	Aš apie juos girdėjau, nieko nežinau	Nelabai pažįstamas	Šiek tiek pažįstamas	Aš su jais labai susipažinęs
	☐	☐	☐	☐

2. Ar galėtumėte paminėti tris SDG?

3. Ar gyvenate laikydamiesi tvarumo idėjų?

„Tvarus gyvenimas - tai gyvenimo būdas, kuriuo siekiama sumažinti individo ar visuomenės naudojimąsi Žemės gamtos ištekliais ir asmeniniais ištekliais. Darnaus gyvenimo praktikai dažnai bando sumažinti savo anglies pėdsaką keisdami transporto būdus, energijos vartojimą ir mitybą.

⁸³ <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>

- Taip
- Ne
- Kartais
- Nežinau

4. Ar skatinate save ir kitus gyventi tvariai?

- Taip
- Ne
- Kartais
- Nežinau

5. Kiek laiko gyvenate laikydamiesi tvarių idėjų?

- Visas mano gyvenimas
- Tik prasidėjo
- Galvoju pradėti
- Nemanau pradėti
- Nežinau

6. Kas įkvėpė jus gyventi laikantis tvarumo?

- Aš pats
- Šeimos nariai
- Kolega
- Knyga
- NVO
- Bendruomenė
- Televizorius
- internetas
- Kiti

7. Ar galėtumėte apibrėžti savo tvaraus gyvenimo elementus (tik kelis)?

8. Prašome atsakyti žemiau paminėtuose teiginiuose.

	TAI P	NE	GAL BŪT	NEŽINAU
Ar turite ekologinį intelektą? Ekologinis intelektas leidžia pritaikyti tai, ką sužinojome apie tai, kaip žmogaus veikla veikia ekosistemas, kad padarytume mažiau žalos ir dar kartą tvariai gyventume savo nišoje - šiomis dienomis visoje planetoje.				
Ar turite įgūdžių gyventi sveikiau?				
Ar turite žinių apie teisingą ir tvarų vartojimą? „Tvarus vartojimas - tai terminas, kai paslaugos ir produktai naudojami taip, kad atitiktų pagrindinius poreikius, pagerintų gyvenimo kokybę, tačiau tuo pačiu sumažintų gamtos išteklių ir toksiškų medžiagų naudojimą iki minimumo. taip pat atliekų ir teršalų išmetimas per konkretaus produkto eksploatavimo laiką arba visą jo gyvavimo ciklą, kad nekiltų pavojus ateities kartų poreikiams “(Valkó, 2003).				
Ar dažnai naudojate ekologišku transportu? (pvz., dviračiams)				
Ar žinote apie energijos vartojimo efektyvumą? Energijos vartojimo efektyvumas paprasčiausiai reiškia naudoti mažiau energijos tam pačiam uždaviniui atlikti - tai yra pašalinti energijos švaistymą. Energijos vartojimo efektyvumas duoda įvairių privalumų: mažina šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, mažina energijos importo paklausą ir mažina mūsų išlaidas namų ūkyje ir visos ekonomikos lygiu.				
Ar propaguojate tvarų gyvenimo būdą? „Tvarus gyvenimas - tai gyvenimo būdas, kuriuo siekiama sumažinti individo ar visuomenės naudojimąsi Žemės gamtos				

ištekliais ir asmeniniais ištekliais. Darnaus gyvenimo praktikai dažnai bando sumažinti savo anglies pėdsaką keisdami transporto būdus, energijos vartojimą ir mitybą.				
Ar sekate švietimą apie darnią plėtrą (ESD)?				
Ar manote, kad turite kompetencijų vadovauti suaugusiems tvarumo tema?				
Ar turite žinių apie SDG įgyvendinimą?				
Ar turite įgūdžių palengvinti dialogą su AE apie tvarų požiūrį į aplinką?				
Ar turite kompetencijų teikti informaciją ir mokyti suaugusiuosius apie tvarumą?				
Ar turite pakankamai žinių apie aplinkos ir klimato kaitos iššūkius?				
Ar turite pakankamai žinių apie tvarų vartojimą?				
Ar turite pakankamai žinių apie nulinių atliekų judėjimą?				
Ar turite pakankamai žinių apie fizinio aktyvumo įtaką fizinei ir psichinei sveikatai bei gyvenimo kokybei?				
Ar esate aktyvus pilietis?				
Ar manote, kad turite ekologinį raštingumą?				

9. Ką jūs asmeniškai darote, kad sumažintumėte CO2 poveikį (individuali perspektyva visame pasaulyje)

	Visada	Paprastai	Retai	Niekada
Valgykite mažai maisto grandinėje. Tai reiškia, kad valgyti daugiausia vaisių, daržovių, grūdų ir pupelių.				
Pasirinkite sezoninius ir ekologiškus maisto produktus.				

Jei įmanoma, pirkite maisto produktus urmu, naudodami savo daugkartinio naudojimo indą				
Sumažinkite maisto švaistymą planuodami maistą iš anksto, užšaldydami perteklių ir pakartotinai panaudodami likučius.				
kompostuokite savo maisto atliekas.				
Nepirkite greitosios mados. Pirkite senovinius ar perdirbtus drabužius.				
Nuplaukite drabužius šaltame vandenyje.				
Pirkite mažiau daiktų!				
Pirkdami atsineškite savo daugkartinį maišelį.				
Palaikykite ir pirkite iš <u>įmonės, atsakingos už aplinką ir tvarus</u> .				
Atlikite <u>energetinis auditas</u> iš savo namų. Tai parodys, kaip naudojate ar eikvojate energiją, ir padės nustatyti būdus, kaip efektyviau naudoti energiją.				
Pakeiskite kaitrines lemputes (kurios 90 procentų savo energijos sunaudoja kaip šilumą) į šviesos diodus (šviesos diodus)				
Išeidami iš kambario išjunkite šviesą ir atjunkite elektroninius prietaisus, kai jie nenaudojami.				
Nuleiskite vandens šildytuvą žemyn				
Mažo srauto dušo galvutės montavimas. Trumpesnis dušas padeda.				
Žiemą nuleiskite termostatą, o vasarą pakelkite. Vasarą naudokite mažiau oro kondicionierių; verčiau rinkitės ventiliatorius, kuriems reikia mažiau elektros energijos.				
Vairuoti mažiau. Jei įmanoma, eikite pėsčiomis, važiuokite viešuoju transportu, automobiliu, pasivažinėjimu dviračiu ar dviračiu. Jei turite vairuoti, venkite nereikalingo stabdymo ir greitėjimo.				
Rūpinkitės savo automobiliu. Tinkamai pripūstos padangos gali padidinti degalų naudojimo efektyvumą trimis procentais; ir užtikrindami, kad jūsų automobilis būtų tinkamai prižiūrimas, jis gali padidėti keturiais procentais. Pašalinkite iš automobilio papildomą svorį.				
Ilgesnėse kelionėse įjunkite greičio palaikymo sistemą, kuri gali sutaupyti dujų.				

Jei įmanoma, venkite skrydžio. Eik į ekonominę klasę.				
Kiti				

Organizaciniai klausimai

1. Ką jūsų organizacija daro, kad padėtų žmonėms suprasti darnaus gyvenimo aspektą jūsų savivaldybėje (organizacijos perspektyva vietos lygmeniu)?

2. Nurodykite, kurie dokumentai reglamentuoja darnaus vystymosi ir aplinkosaugos klausimų integravimą į suaugusiųjų švietimą jūsų šalyje (jei įmanoma, nuorodą į šį dokumentą):

3. Ar jūsų suaugusiųjų švietimo įstaiga turi veiksmų planą, kaip integruoti SDG ir aplinkosaugos klausimus į jūsų institucijos siūlomas neformaliojo švietimo programas?

TAIP	NE
------	----

Jei taip

Išvardykite kai kurias šiame dokumente nurodytas veiklas:

4. Kaip SDG ir aplinkosauginis švietimas įgyvendinamas jūsų suaugusiųjų švietimo įstaigoje:
 - integruoti SDG ir aplinkos temas į visas konkrečias temas, programas ir kursus
 - konkrečių dalykų programų ir kursų teikimas
 - nekreipė dėmesio į šias temas
 - Neatsižvelgiama į tvarios plėtros ir aplinkos temas, tačiau daugiausia dėmesio skiriama pedagoginiams metodams, siekiant ugdyti vadinamuosius gyvenimo įgūdžius, reikalingus tvariam vystymuisi
 - šia kryptimi nieko nedaroma
 - Kita (nurodykite) _____

5. Prašome įvertinti savo šalies / suaugusiųjų švietimo institucijos tvarų požiūrį į aplinką suaugusiųjų švietime.

(Atlikite SSGG analizę, kiekvienoje dalyje parašykite bent vieną aspektą)

Stiprybės:	Trūkumai:
Galimybės:	Grėsmės:

Ką, jūsų nuomone, reikėtų daryti, kad suaugusiųjų švietime būtų tvarus požiūris į aplinką? Prašau rašyk!

instituciniu lygmeniu

savivaldybės lygmeniu

nacionaliniu lygiu

ES lygiu

II. Kompetencijos

1. Kaip suaugusiųjų švietėjai turėtų šviesti ir paremti suaugusiuosius iš įvairių organizacijų?

- Neformaliojo mokymosi programoje turėtų būti tema
- Organizuokite specialius renginius
- Parodykite savo gyvenimo pavyzdį

- Kiti

2. Kokius SDG sprendžia suaugusiųjų pedagogai kasdieniniame darbe?

	Visada	Dažnai	Rečiau	Niekada
<u>1 TIKSLAS: jokio skurdo</u>				
<u>2 TIKSLAS: Nulis bado</u>				
<u>3 TIKSLAS: geros sveikatos ir gerovės</u>				
<u>4 TIKSLAS: Kokybiškas švietimas</u>				
<u>5 TIKSLAS: lyčių lygybė</u>				
<u>6 TIKSLAS: švarus vanduo ir sanitarija</u>				
<u>7 TIKSLAS: Įperkama ir švari energija</u>				
<u>8 TIKSLAS: Padorus darbas ir ekonomikos augimas</u>				
<u>9 TIKSLAS: Pramonė, inovacijos ir infrastruktūra</u>				
<u>10 TIKSLAS: Nelygybės sumažinimas</u>				
<u>11 TIKSLAS: tvarūs miestai ir bendruomenės</u>				
<u>12 TIKSLAS: Atsakingas vartojimas ir gamyba</u>				
<u>13 TIKSLAS. Klimato veiksmai</u>				
<u>14 TIKSLAS: Gyvenimas po vandeniu</u>				
<u>15 TIKSLAS: Gyvenimas sausumoje</u>				
<u>16 TIKSLAS: stiprios taikos ir teisingumo institucijos</u>				
<u>17 TIKSLAS: partnerystė tikslui pasiekti</u>				

3. Ar turite konkrečių suaugusiųjų švietėjams skirtų veiklų, susijusių su tvarumo tikslų įgyvendinimu?

- Taip
- Ne
- Nežinau

-

4. Jei tai paminėta suaugusiųjų mokymosi medžiagoje neformaliojo mokymosi programos tvarumo tema

- Taip
- Ne
- Nežinau
-

5. Kokias kompetencijas, jūsų manymu, reikia ugdyti suaugusiųjų švietėjams siekiant tvaraus gyvenimo?

Prašau įvertinti 5 balų skalę, kiek sutinkate su šiais teiginiais: Aš sutinku su tvarumo idėjomis (1- visiškai nesutinku, 5- visiškai sutinku)

	1	2	3	4	5
Žinios apie:					
SDG įgyvendinimas					
aplinkos ir klimato kaitos iššūkiai					
tvarus vartojimas					
nulinis atliekų judėjimas					
sveika gyvensena					
Kiti					
Įgūdžiai:					
Gyventi sveikai					
Būti aktyviam piliečiui					
Ekologinio raštingumo įgūdžiai					
Kasdienio gyvenimo įgūdžiai (pvz., Nepirkti/neimti plastikinių maišelių parduotuvėse)					
Kiti					
Profesinės kompetencijos:					

Kaip palengvinti dialogą su suaugusiųjų/suaugusiųjų pedagogais apie tvarų požiūrį į aplinką					
Kaip pateikti informaciją apie tvarumą					
Kaip mokyti suaugusiuosius apie tvarumą					
Kaip integruotis į neformaliojo mokymosi programas tvarumo tema					
Kurį tvarumo aspektą pasirinkti, analizuokite su suaugusiais					
Kiti					

Įvardinkite bent tris skirtingus esamus neformalius ir neoficialius būdus/metodus, kurie yra skirti padėti bendruomenėms mąstyti ir gyventi atsakingai už ateitį?

Informacija apie respondentą

Kokiame suaugusiųjų švietimo sektoriuje dirbate? • suaugusiųjų švietimo mokykla • kolegija • universitetas • AE centras • jaunimo organizacija • U3A • NVO • Sveikatos gynimo organizacija • biblioteka • bendruomenės	Pažymėkite temas, kurias įtraukėte į savo neformaliojo švietimo programą: (Galite pasirinkti visus, bet nurodykite savo prioritetus - parašykite skaičių 1, 2, 3 ...): • sveika gyvensena • teisingas ir tvarus vartojimas • lyčių lygybė • ekologiškas transportas • energijos vartojimo efektyvumas • šiukšlių rūšiavimas ir perdirbimas • įtraukiam ekonomikos augimui	Jūsų išsilavinimas: • Profesinė kvalifikacija • Bakalauro laipsnis • Magistro laipsnis • Daktaro laipsnis • _____ Tavo lytis: • Patinas • Moteris
---	---	--

centrai • Liaudies aukštosios mokyklos • ir _____ Neformaliojo švietimo programa, kurią vykdo šioje įstaigoje: _____ _____ _____	• kita _____ Prašome įvardinti, kokie jūsų poreikiai (metodinis, didaktinis ir kt.), kaip įtraukti tvaraus vystymosi tikslus į savo neformaliojo švietimo programą (-as): _____ _____ _____	Amžius: • 18-25 • 26-30 • 31-40 • 41-50 • 51-60 • 61 ir vyresni Užimtumo rūšis • AE institucijos vadovas/valdyba • Suaugusi mokytoja • kita _____
---	--	--

Jei norite gauti apklausos rezultatus arba jei norite dalyvauti kitoje projekto veikloje, parašykite savo el.

Esame dėkingi už bendradarbiavimą!

Ši apklausa buvo finansuojama remiant Erasmus+ strateginės partnerystės projektą Nr. 2019-1-LT01-KA204-060634/ 944445933 „Tvarus požiūris į aplinką suaugusiųjų švietime“. Europos Komisijos parama šio leidinio gamybai nėra patvirtinimas turiniui, kuris atspindi tik autorių požiūrį, ir Europos Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokią jame esančios informacijos panaudojimą.

